

**НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА
БОРБА ПРОТИВ ИЗМАМА ЗА
ЗАШТИТА НА ФИНАНСИСКИТЕ
ИНТЕРЕСИ НА ЕВРОПСКАТА
УНИЈА ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА 2019 - 2022 ГОДИНА**

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

Содржина

Листа на кратенки.....	3
1. Вовед.....	6
1.1. Правна рамка.....	7
1.1.1. Регулатива на ЕУ.....	7
1.1.2. Национално законодавство.....	8
1.1.3. Поврзани стратегии и програми.....	9
1.2. Институционална рамка.....	11
1.3. Цел на Стратегијата.....	15
1.4. Методологија.....	16
2. Моментална ситуација и процена на ризик од измами.....	18
2.1. Моментална ситуација.....	18
2.2. Процена на ризик.....	20
3. Приоритетни области и цели.....	23
3.1. <i>ОБЛАСТ: Правна и институционална рамка</i>	25
3.1.1. Тековна анализа.....	25
3.1.2. Цели и мерки.....	26
3.2. <i>ОБЛАСТ: Превенција од измами</i>	29
3.2.1. Тековна анализа.....	29
3.2.2. Цели и мерки.....	31
3.3. <i>ОБЛАСТ: Откривање измами</i>	34
3.3.1. Тековна анализа.....	34
3.3.2. Цели и мерки.....	36
3.4. <i>ОБЛАСТ: Истрага на измами и гонење</i>	39

3.4.1.	Тековна анализа.....	39
3.4.2.	Цели и мерки.....	42
3.5.	Област: Поврат на средства и санкции	43
3.5.1.	Тековна анализа.....	43
3.5.2.	Цели и мерки.....	44
4.	Акциски план за спроведување на Стратегијата	46
5.	Мониторинг и евалуација на спроведувањето на Стратегијата.....	46
	АНЕКС 1 - Акциски план (документ во ексел)	49
	АНЕКС 2 - Поимник	49
	АНЕКС 3 - Национално законодавство	52

Листа на кратенки

АФКОС	Служба за координација на борба против измами
ГД	Генерален директорат
ДКСК	Државна комисија за спречување корупција
ДЕУ	Делегација на Европска Унија
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска Унија
ИМС	Систем за управување со неправилности
ИНТЕРПОЛ	Меѓународна полициска организација
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИПАРД Агенција	Агенција за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој
ЈВФК	Јавна внатрешна финансиска контрола
МВР	Министерство за внатрешни работи
МП	Министерство за правда
НАФС	Национална стратегија за борба против измами
НАО	Национален координатор за авторизација
НИПАК	Национален ИПА координатор
НПАА	Национална програма за усвојување на правото на ЕУ
ОЛАФ	Европска агенција за борба против измами
ОС	Оперативна структура
ОЈО	Основно јавно обвинителство
РОС	Раководител на оперативна структура
РТ	Ревизорско тело за ревизија на ИПА

РЈА	Реформа на јавната администрација
ЦФСД	Сектор за централно финансирање и склучување на договори
ТУ	Тело за управување
УС	Управувачка структура
УФП	Управа за финансиска полиција
УЈП	Управа за јавни приходи
ЦУ	Царинска управа

Резиме на Стратегијата

Првото поглавје од Стратегијата - Вовед се однесува на целта и потребата од развивање на Националната стратегија за борба против измами. Истото ги вклучува:

- правната рамка што се однесува на ЕУ и националното законодавство, која го дефинира опфатот на Стратегијата во согласност со главните национални приоритети во врска со борбата против измама, корупција или какви било нелегални активности. Покрај тоа, содржи и други меѓусебно поврзани стратегии и програми;
- институционалната рамка која дава преглед за воспоставениот систем на управување со ИПА фондовите и функционирањето на АФКОС и АФКОС мрежата во Република Македонија;
- целта на Стратегијата и придобивките за земјата;
- методологијата што е користена во процесот на подготовка на Националната стратегија за борба против измами, која ја објаснува основата на која е подготвена Стратегијата, како што се извори на информации (процена на ризик, меѓуинституционални работни групи, прашалници итн.) и како се добиени информациите.

Второто поглавје на Стратегијата е поврзано со фактичката состојба и процената на ризикот од измама. Истото дава преглед на системот за управувањето со неправилностите во земјата за време на имплементацијата на фондовите на ЕУ и статистичка анализа што укажува на слабостите во системот. Ова поглавје ги дефинира главните области во кои се идентификувани предностите и слабостите за време на процената на ситуацијата и се даваат индикации за причините за овие слабости и препораки за развој.

Третото поглавје ги дефинира целите на Стратегијата, што во поширока смисла значи реформа во дефинираните приоритетни области. Целите се поставени за сите нивоа од циклусот за спречување измама: (1) превенција од измама, (2) откривање измама, (3) истрага и гонење и (4) поврат и санкции. Целите ги претставуваат потребите на земјата, а воедно и придонесуваат за конципирање на патоказот и визијата во борбата против измама. Целите понатаму се преточени во конкретни мерки.

Четвртото поглавје се однесува на Акцискиот план за имплементација на Стратегијата каде што е опишана содржината Акцискиот план, како и периодот за ревидирање на истиот.

Петтото поглавје се однесува на следење и евалуација на Стратегијата, каде што е објаснет начинот на спроведување на следењето и евалуацијата на Стратегијата,

одговорностите на институциите вклучени во овој процес, како и предизвиците/ризиците во постигнувањето на целите и целокупното спроведување на Стратегијата.

Стратегијата содржи и три Анекси. Анекс 1 се однесува на Акцискиот план за имплементација на Стратегијата и ги содржи активностите, одговорностите, временската и буџетската рамка, како и индикаторите за спроведување на целите на Стратегијата. Исто така, Стратегијата содржи и поимник и законска рамка, соодветно содржани во Анекс 2 и 3 од Стратегијата.

1. Вовед

Националната стратегија за борба против измама за заштита на финансиските интереси на Европската Унија во Република Македонија 2019 – 2022 (во натамошниот текст: „Национална стратегија за борба против измами“) ги прикажува договорените приоритети и активности на надлежните државни органи во областа на заштитата на финансиските интереси на Европската Унија во Република Македонија при користењето на фондовите од Европска Унија.

Новата повеќегодишна финансиска рамка на ЕУ буџетот што се применува за програмскиот период 2014 - 2020 година е зајакната во однос на процена на ризикот, спречување и откривање измама.

Изработувањето на Националната стратегија за борба против измами е неопходна со цел да се воспостават ефективни и пропорционални мерки за спречување измама согласно идентификуваните ризици. Ова ќе обезбеди преземање на неопходните чекори за ефикасна превенција, откривање и санкционирање измами и неправилности и враќање на неправилно искористените средства од ЕУ во буџетот на ЕУ.

Вклучувањето на овие мерки за спречување измама во Националната стратегија за борба против измами е корисно имајќи предвид дека истата ќе овозможи подобро следење на борбата против измами кои влијаат штетно на националните и финансиските интереси на ЕУ, а ќе обезбеди и хомогена и ефективна пракса, особено кога структурите за спроведување на фондовите на ЕУ се децентрализирани.

Имајќи ги предвид стратешките приоритети на Владата на Република Македонија во однос на членство во ЕУ, како и решителна и неселективна борба против организираниот криминал и корупцијата, оваа Стратегија ќе придонесе за постигнување на овие приоритети на високо ниво.

Стратегијата е подготвена во согласност со преземените обврски во однос на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА), со која се дефинираат условите за усвојување на Стратегијата (НПАА поглавје 32 - Финансиска контрола).

Исто така, целите на Стратегијата ги одразуваат различните извештаи на меѓународните институции и препораките на Европската комисија¹. Дополнително, предвид е земен и Финалниот извештај и препораките од Твининг проектот - „Понатамошна поддршка за ефикасно спречување и борба против измами и неправилности на фондовите на ЕУ“².

Извештајот за напредок од Европската комисија за 2018 година во делот на Заштитата на финансиските интереси на ЕУ оценува дека: „Во однос на усогласувањето со Европското законодавство (acquis), националното законодавство ги содржи главните елементи. Сепак, сè уште треба да се хармонизира и да се подобри националното законодавство со цел да се обезбеди ефикасно функционирање на целокупниот систем за борба против измами. Националната служба за координација на борбата против измами (АФКОС) треба да ја зајакне својата клучна координативна улога, а потребно е и да се воспостави ефикасна АФКОС мрежа. Сè уште треба да се изготви и усвои Национална стратегија за борба против измами за заштита на финансиските интереси на ЕУ...“

Врз основа на направените анализи, како и идентификуваните проблематични области, дефинирани се стратешките цели, како и мерките и активностите што треба да ги преземат институциите вклучени во процесите на управување и контрола на фондовите на Европската Унија.

1.1. Правна рамка

1.1.1. Регулатива на ЕУ

Член 1 од Регулативата (ЕУ) бр. 231/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и Советот за воспоставување инструмент за претпристапна помош („ИПА II Регулатива“), утврдува дека општата цел на Инструментот за Претпристапната помош за периодот од 2014 до 2020 година („ИПА II“) е да ги поддржи земјите корисници, наведени во Анекс I од истата, во усвојувањето и спроведувањето на политичките, институционалните, правните, административните, социјалните и економските реформи што ги бараат тие земји корисници со цел да се усогласат со вредностите на Унијата и постепено да се усогласат со правилата, стандардите, политиките и практиките на Унијата, со цел членство во Унијата.

Член 7 од Регулативата на Советот (ЕУ) бр. 236/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и на Советот за утврдување на заедничките правила и

¹Извештај за напредок од Европската комисија (<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf>), SIGMA проценка (<http://www.sigmaweb.org/publications/Baseline-Measurement-2015-fYRMacedonia.pdf>), Ревизорски извештаи од Генералниот директорат за добрососедство и преговори за проширување, и др.

² „Поддршка за ефикасно спречување и борба против измами и неправилности на фондовите на ЕУ“ финансиран од ИПА 2011 година.

процедури за спроведување на инструментите на Унијата за финансирање надворешни активности (Регулатива за заедничко спроведување) бараат Комисијата да преземе соодветни мерки за да обезбеди дека при спроведувањето активности финансирани според оваа Регулатива, финансиските интереси на Унијата се заштитени со примена на превентивни мерки против измама, корупција и други незаконски активности, со ефективни проверки и ако се утврдат неправилности, со поврат на погрешно платените износи и, каде што е соодветно, со ефективни, пропорционални и дестимулирачки административни и финансиски казни.

Член 13 (2) од Регулативата на Комисијата за спроведување (ЕУ) бр. 447/2014 од 2 мај 2014 година на посебните правила за спроведување на Регулативата (ЕУ) 231/2014 (Регулатива за спроведување на ИПА II) предвидува дека корисникот на ИПА II ќе гарантира ниво за заштита на финансиските интереси на Унијата.

Регулативата (ЕУ, Евроатом) бр. 883/2013 на Европскиот парламент и на Советот од 11 септември 2013 година се однесува на истраги спроведени од страна на Европската агенција за борба против измама (ОЛАФ) и укинување на Регулативата (ЕЗ) бр. 1073/1999 на Европскиот парламент и Советот и на Регулативата на Советот (Евроатом) бр. 1074/1999.

Регулатива (ЕЗ, Евроатом) бр. 2988/1995 од 18 декември 1995 година за заштита на финансиските интереси на Европските заедници предвидува дефинирање неправилности и заеднички одредби поврзани со административните мерки и казните што треба да се применат.

Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 2185/1996 од 11 ноември 1996 година се однесува на проверки и инспекции на самото место спроведени од Комисијата со цел да се заштитат финансиските интереси на Европските заедници против измама и други неправилности. Таа предвидува елементи во врска со соработката и координацијата помеѓу Комисијата и земјите членки.

Европскиот парламент и Советот на 5 јули 2017 година ја усвоија Директивата (ЕУ) 2017/1371 за борба против измама во врска со финансиските интереси на Унијата со примена на кривичното право. Таканаречената Директива за ПИФ ја предвидува дефиницијата за измама.

1.1.2. Национално законодавство во

Член 50 (2) од Рамковната спогодба³ предвидува дека „...службата, меѓу другото, го води креирањето/спроведувањето на националните стратегии за заштита на финансиските интереси на Унијата, идентификува можни слаби точки во националните системи за управување со фондови на Унијата, вклучувајќи

³ Рамковна спогодба меѓу Република Македонија застапувана од страна на Владата на Република Македонија и Европската комисија за постапките за спроведување на финансиската помош од Унијата за Република Македонија во рамките на спроведувањето на помошта според Инструментот за претпристапна помош.

исплатена помош од ИПА II,....“ . Рамковната спогодба е ратификувана од Собранието на Република Македонија⁴. Согласно ова, тука е регулирана обврската на Службата за координација на борбата против измами да ја воспостави и имплементира Националната стратегија за борба против измами.

Членот 2 од Законот за финансиската полиција наведува дека со овој закон се обезбедува „заштита на финансиските интереси на Република Македонија преку откривање и криминалистичко истражување на кривичните дела кои се однесуваат на искористување финансиски средства од програмите на Европската Унија кои Република Македонија ги добива од буџетот на Европската Унија“. Исто така, финансиската полиција координира, дава иницијатива, поднесува кривични пријави, врши размена на информации и организира обуки за лицата што се вклучени во системот на неправилности со цел да ги заштитат финансиските интереси на Република Македонија и Европската Унија и соработува со ОЛАФ (Европската агенција за борба против измами).

Членот 249-а од Кривичниот законик - Измама на штета на средства на Европската заедница предвидува дека физичкото лице/правното лице кое со употреба или прикажување лажни, неточни и непотполни изјави или исправи или пропуштање давање податоци противправно присвои, задржи или предизвика штета на средствата на Европската заедница, средства со кои управува Европската заедница или се управува во нивно име, ќе се казни со затвор од шест месеца до пет години.

Пошироката листа на национални закони поврзани со оваа Стратегија е наведена во Анекс 3 од оваа Стратегија.

1.1.3. Поврзани стратегии и програми

Со изготвувањето на Стратегијата земени се предвид постојните национални програми и стратегии, бидејќи спроведувањето одделни цели и мерки од оваа Стратегија се тесно поврзани со одредени цели и мерки од други стратегии, стратешки документи или програми чија имплементација придонесува за заштита на финансиските интереси на ЕУ.

Општите и специфичните цели во приоритетните области идентификувани во Стратегијата се усогласени и ги надополнуваат целите дефинирани во овие стратешки документи.

Меѓусебно поврзани стратегии и програми се следниве:

---

⁴ Закон за ратификација на Рамковната спогодба меѓу Република Македонија застапувана од страна на Владата на Република Македонија и Европската комисија за постапките за спроведување на финансиската помош од Унијата за Република Македонија во рамките на спроведувањето на помошта според Инструментот за претпристапна помош - Службен весник број 99 од 16 јуни 2015 година.

- Државна програма за спречување корупција и конфликти на интереси 2016-2019⁵

Во концептот на Државната програма 2016-2019 се применува интегриран пристап насочен кон пет стратешки цели кои се однесуваат на: Зајакнат институционален систем и законодавство за спречување на корупцијата и конфликт на интереси; подобрена репресија на корупцијата; зајакнување на капацитетите и независноста на (извршните) органите за спроведување на законот; зголемено учество на јавноста во борбата против корупцијата и судирот на интереси; и ефикасна координација на антикорупциските активности, следење и евалуација на спроведувањето.

Државната програма 2016-2019 е национална стратегија за превенција и борба против корупцијата и конфликтот на интереси, кои во координација со стратешките и реформските процеси во Република Македонија се општа рамка за координирана и сеопфатна борба против корупцијата и конфликтот на интереси.

Оваа Програма придонесува за зајакнување на интегритетот и градење на довербата на граѓаните во институциите, го промовира принципот на нулта толеранција за корупција, имплементација на меѓународните стандарди за борба против корупцијата и ефикасно владеење на правото во Република Македонија.

Стратегија за реформа во судството 2017-2022⁶

Стратегијата дава насоки за подобрување на судскиот систем преку надминување на постојните празнини во нормативните и институционалните рамки, имајќи го предвид основниот проблем на мешање на извршната власт и партизацијата како причина за затајувањето и нефункционирањето на секторот правда. Стратегијата треба да претставува патоказ за движењето на Владата кон обезбедување на сите предуслови во рамките на својата надлежност со цел да се создаде независно, непристрасно, ефикасно, висококвалитетно и транспарентно судство одговорно за заштита на личните права и слободи на граѓаните и за истовремена заштита на јавните интереси.

Од друга страна, Стратегијата поставува насоки за создавање законски услови, како и за воспоставување средина за вистинско спроведување на начелото на одговорност од страна на судството за сопствените постапки. Во последните години, постои недостиг на таква одговорност, првенствено во судството и јавното обвинителство. Целите што треба да се постигнат во рамките на оваа Стратегија се следните: 1. Независност и непристрасност; 2. Квалитет; 3. Одговорност; 4. Ефикасност; 5. Транспарентност и 6. Пристап до правда.

⁵https://www.dksk.mk/fileadmin/Drzavni_programi/State_Programme_2016_2019.pdf

⁶<http://pravda.gov.mk/resursi/12>

- Стратегија за реформа на јавната администрација 2018-2022⁷

Целта на Стратегијата е да се воспостави деполитизирана, ефикасна, ефективна и услужно ориентирана јавна администрација која обезбедува квалитетни и лесно достапни услуги за граѓаните и бизнис-заедницата, што ќе придонесе за одржлив економски раст, правила, социјални кохезија и благосостојба.

Следствено, Стратегијата за РЈА 2018-2022 има четири општи цели: Ефективни, ефикасни и инклузивни политики; Стручна, професионална и департизирана администрација; Одговорно, отчетно и транспарентно работење на институциите; и Обезбедување услуги на брз, едноставен и лесно достапен начин.

- Програма за реформи во управувањето со јавните финансии 2018-2021⁸

Оваа Програма за реформа има за цел да го зајакне системот на јавни финансии, промовирајќи ја транспарентноста, одговорноста, фискалната дисциплина и ефикасноста во управувањето и користењето на јавните ресурси за подобрување на услугите и економскиот развој. Што е уште поважно за процесот на пристапување, Програмата за реформа ќе го поддржи дијалогот со ЕУ и ќе помогне ефикасно да се искористат ресурсите на ЕУ во сите македонски институции.

Документ за ЈВФК (нацрт)⁹

Документот за јавна внатрешна финансиска контрола е среднорочен план за развој на системот на внатрешни финансиски контроли во јавниот сектор во Република Македонија. Јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК) е концептуално развиен од Европската комисија за да им помогне на земјите кандидати за реформирање на нивните системи за внатрешна финансиска контрола. Концептот се заснова на меѓународните стандарди за внатрешна контрола и пракса на европските земји.

1.2. Инститucionalна рамка

Во изминатите неколку години беа направени напори за создавање систем за заштита на финансиските интереси на Европската Унија. Во таа смисла, беа подготвени подзаконски акти, меморандуми и процедури, со што беше воспоставен системот за неправилности и превенција на измами од претпристапната помош.

⁷<http://www.mio.gov.mk/?q=mk/node/1587>

⁸https://www.finance.gov.mk/files/Programa%20za%20upravuvanje%20so%20javnite%20finansii%202018-2021_0.pdf

⁹ Министерството за финансии започна со подготовката на овој документ и истиот треба да биде усвоен од Владата на Република Македонија

Беше дефинирана улогата на институциите во врска со заштитата на финансиските интереси на Европската Унија.

Систем за управување со фондовите од ЕУ

Помошта од ЕУ се спроведува директно, индиректно или во заедничко управување преку програми и мерки и во согласност со специфични правила за спроведување. Спроведувањето, по правило, е во форма на годишна или повеќегодишна програма, специфична за земјата или за повеќе земји, како и програми за прекугранична соработка.

Помошта од ИПА II во Република Македонија, во согласност со член 7 од Рамковната спогодба, ја спроведува Европската комисија (ЕК), како што е предвидено во Финансиската регулатива¹⁰ преку:

- (а) директно управување од секторите на ЕК, вклучувајќи ги и вработените во делегациите на Унијата и / или преку извршните агенции;
- (б) индиректно управување, при што ЕК ги доверува задачите за извршување на буџетот на одредени програми или акции на земјата корисничка на ИПА II, додека ја задржува севкупната финална одговорност за спроведување на буџетот;
- (в) индиректно управување со други субјекти, освен корисници на ИПА II;
- (г) поделено управување со земјите членки за програми за прекугранична соработка кои вклучуваат земји членки на Европската Унија.

Голем дел од алокациите од ИПА II во Република Македонија се имплементираат преку воспоставениот систем за индиректно управување.

За целите на управување, контрола, супервизија, следење, евалуација, известување и внатрешна ревизија на ИПА II помошта, воспоставени се следниве органи на системот за индиректно управување со програмите од ИПА II:

- Национален ИПА координатор (во натамошниот текст НИПАК);
- Национален координатор за авторизација (во натамошниот текст: НАО); НАО воспоставува Управувачка структура составена од Национален фонд и Одделение за поддршка на НАО;
- Оперативни структури.

¹⁰ Регулација (ЕУ, Евроатом) бр. 966/2012 на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за финансиските правила применливи за буџет на Унијата и за укинување на Регулацијата на Советот (ЕЗ, Евроатом) бр. 1605/2002.

Оперативната структура за ИПА II се состои од:

- Секторот за централно финансирање и склучување договори во рамките на Министерството за финансии во улога на договорен орган и
- ИПА Структурата во рамките на институциите корисници со помошта од ИПА II за која е одлучено да бидат дел од оперативната структура за ИПА II.

Оперативната структура за ИПАРД II се состои од:

- тело за управување, воспоставено во секторот за управување со средствата од ЕУ
- ИПАРД во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство кое е одговорно за ефикасно спроведување на програмата ИПАРД II, односно за подготовка и спроведување на програмата, вклучувајќи и избор на мерки и нивниот публицитет, координација, евалуација, следење и известување за програмата;
- Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој (во понатамошниот текст ИПАРД агенција) која е одговорна за публицитет, избор на акции, како и авторизација, контрола и сметководство на обврски и плаќања и извршување плаќања.

За целите на ревизија на помошта од ИПА II, се воспоставува Ревизорско тело за ревизија на ИПА, во согласност со Законот за ревизија на Инструментот за претпристапна помош (ИПА).

Органите и структурите во рамките на системот за индиректно управување со ИПА II треба да обезбедат ефективен систем за спречување, откривање и известување за неправилности, како и преземање корективни мерки во рамките на своите надлежности.

Во рамките на системот, секое тело назначува службеник за неправилности, кој е одговорен за информирање / известување за сите случаи на неправилности и сомнежи за измама, кои се предмет на првичен административен или судски наод и постојано известува за напредокот на административните и законските постапки.

НАО, во рамките на извршувањето на неговите функции, игра клучна улога во однос на управувањето со неправилностите. НАО обезбедува истрага и ефективен третман на случаите при сомнежи за измама, конфликт на интереси и неправилности и во рамките на системот за индиректно управување обезбедува функционирање на механизмите за контрола и известување, вклучувајќи и известување за неправилности што треба да се поднесат до ЕК.

Согласно воспоставениот систем, во случај на сомнеж за измама или неправилности, раководителот на оперативната структура/директорот на ИПАРД агенцијата без одлагање го известува НАО.

НАО ги известува сите случаи на сомнеж за измами и други неправилности кои биле предмет на првични административни или судски наоди без одлагање до Комисијата и постојано ја известува за напредокот на административните и законските постапки, во согласност со Рамковната спогодба, истовремено постојано известувајќи го и АФКОС.

АФКОС и АФКОС мрежа

Во 2007 година беше одлучено дека Управата за финансиска полиција, орган во состав на Министерството за финансии со својство на правно лице, ќе ги извршува задачите и одговорностите на АФКОС во Република Македонија. Имајќи го предвид ова, ОЛАФ беше известен и беше номинирано лице за контакт од Управата за финансиска полиција за соработка со ОЛАФ.

За извршување на функциите за превенција, откривање, пријавување и спроведување истрага на неправилностите, НАО соработува со АФКОС во рамките на Управата за финансиска полиција.

АФКОС, во рамките на Управата за финансиската полиција, согласно со Законот за финансиска полиција, како и Меморандумот за соработка за превенција, откривање, пријавување и истражување на неправилностите во врска со имплементацијата на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) во Република Македонија во рамките на системот за децентрализирано и целосно децентрализирано управување, е одговорен за спроведување истраги за пријавените неправилности.

АФКОС врши истраги во согласност со своите законски надлежности, на неправилностите пријавени од страна на НАО во согласност со Законот за кривична постапка и Кривичниот законик на Република Македонија.

АФКОС мрежата во Република Македонија сè уште не функционира.

Затоа, потребно е формално правно да се воспостави АФКОС мрежа. Согласно ова, потребно е да се донесе соодветен правен документ за воспоставување АФКОС мрежа и за обврската на АФКОС за нејзина координација.

Со воспоставувањето АФКОС мрежа, ќе се воспостави ефикасен систем за спречување неправилности и измами при користењето на средствата на ЕУ алоцирани на Република Македонија преку зајакнување на меѓуинституционалната соработка и размена на информации помеѓу органите во врска со известувањето за неправилности и измами, корупција и други видови неправилности.

Преоден чекор кон воспоставување АФКОС мрежа е воспоставената работна група за подготовка и имплементација на оваа Стратегија, која ги вклучува одговорните

институции за управување и спроведување, сертификација, ревизија, истрага, гонење и санкции¹¹.

1.3. Цел на Стратегијата

Главната цел за која се донесува Стратегијата е обезбедување ефективна и ефикасна заштита на финансиските интереси на ЕУ и националните финансиски интереси преку подобрување на законската, институционалната и оперативната рамка во превенцијата, откривањето и борбата против неправилностите и измамите при имплементацијата на ЕУ фондовите.

Националната стратегија за борба против измама ќе овозможи структурирање на борбата против измама која влијае врз националниот и Буџетот на ЕУ и ќе обезбеди усогласување на активностите за справување со ризиците од измама низ целата земја. Таа ќе помогне во: идентификување на ранливоста на системите во однос на измамите; процена на главните ризици од измама; утврдување и спроведување на активностите за справување со ризиците од измама, оценување на постигнатиот напредок; прилагодување на активностите за справување со ризиците од измама во согласност со развојот на трендовите за измама и достапните ресурси. Со Стратегијата ќе се обезбеди вклученост на сите релевантни засегнати страни, особено преку зајакната соработка и координирани активности.

Во овој процес се јавуваат мноштво бенефиции за земјата.

Националната стратегија за борба против измама ќе придонесе кон:

1. подобрување на правниот и институционалниот систем за заштита на финансиските интереси на Европската Унија во Република Македонија;
2. подобрување на соработката и координацијата помеѓу клучните тела вклучени во процесот на спречување измама на национално ниво, како и на надворешната соработка со ОЛАФ, службите на ЕУ и другите релевантни тела;
3. зајакнување на административните капацитети на националните органи кои учествуваат во заштитата на финансиските интереси на Европската Унија;
4. подигање на свеста за превенција, откривање измама и корективни мерки на органите одговорни за управување, спроведување и контрола на фондовите на ЕУ;

¹¹ Министерство за финансии, Управа за финансиска полиција, Министерство за правда, Државна комисија за спречување на корупција, Јавно обвинителство, Министерство за внатрешни работи, Ревизорско тело за ИПА, Државен завод за ревизија, Агенција за финансиско разузнавање, Царинска управа, Управа за јавни приходи, Агенција за финансиска поддршка во земјоделство и рурален развој, Секретаријат за европски прашања

5. зајакнување на капацитетите за донесување сразмерни и дестимулирачки казни, соодветни финансиски корекции и спроведување активности за дестимулирање неправилности и измами;
6. подобрување на транспарентноста во процесот на заштита на националните финансиски интереси и финансиските интереси на ЕУ.

Националната стратегија за борба против измами го промовира мотото „нулта толеранција за измама“ при спроведување на програмите на ЕУ.

1.4. Мет одологија

Националната стратегија за борба против измами ја опишува фактичката состојба и ги дефинира целите и мерките што треба да се преземат во областите на циклусот во борбата против измама.

Конкретните активности, одговорности и роковите, како и индикатори за мерење на резултатите се дефинирани во соодветниот Акциски план, кој е составен дел на Стратегијата.

Стратегијата е тековен и флексибилен документ, така што кога има нови случувања, тие можат да бидат вклучени во Акцискиот план или во самата Стратегија.

Подготовката на Националната стратегија за борба против измами започна во 2012 година, под координација на Управата за финансиска полиција во Република Македонија. Беше формирана работна група за подготовка на Националната стратегија за борба против измами и беше подготвен и доставен првиот нацрт на Стратегијата до надлежните органи за коментари.

Нацрт-стратегијата беше предмет на понатамошен развој во рамките на Твининг проектот „Поддршка за ефективна превенција и сузбивање на измамите и неправилностите со фондовите на ЕУ“ спроведен со литвански партнери во периодот ноември 2015 - септември 2016 година.

Процесот на финализирање на Националната стратегија за борба против измами е во координација на Министерството за финансии. Министерот за финансии формираше работна група за финализирање на Националната стратегија за борба против измами.

Работната група е составена од неколку институции, а секоја од нив има улога во управувањето и спроведувањето, сертифицирањето, ревизијата, истрагата, гонењето и санкциите во однос на фондовите на ЕУ.

За време на подготовката беше земено предвид Упатството за национални стратегии за борба против измами донесено од страна на ОЛАФ, важечкото ЕУ и национално законодавство, како и искуствата и практиките од други земји. Исто

така, при изготвувањето на Националната стратегија за борба против измами до членовите на работната група беше доставена листа за проверка содржана во документот „Практични чекори кон изготвување на Националната стратегија за борба против измами“. Целта на оваа фаза е преку листата за проверка правилно да се процени моменталната состојба на земјата во однос на мерките за спречување измама, земајќи ги предвид сите фази на циклусот против измама и врските меѓу нив.

Информациите од листите за проверка и нивната анализа обезбедија основа за донесување одлуки во врска со утврдувањето на целите, специфицирајќи ги индикаторите и изготвувајќи соодветен Акциски план.

2. Моментална ситуација и процена на ризик од измами

2.1. Моментална ситуација

Во рамките на ИПА I финансиската перспектива 2007 - 2013, Република Македонија имаше на располагање средства во износ од 614 милиони евра, од кои околу 447,97 милиони евра или околу 72% од вкупните средства се имплементирани на децентрализиран начин.

Во текот на спроведувањето на ИПА 2007 - 2013 (пресек на ден 30.6.2018 година), идентификувани се 132 случаи на можни неправилности, повеќето од нив за Компонента V (126). Имајќи предвид дека согласно упатствата од ОЛАФ имаше финансиски праг за известување за неправилности до ОЛАФ, дел од овие идентификувани случаи на можни неправилности не се пријавени до ОЛАФ.

Според квалификацијата на неправилноста, за 5% од вкупно пријавените случаи се утврдило дека не постои неправилност, 52% се квалификувани како неправилности, 44% се квалификувани како сомнежи за измами и сè уште не постои случај на утврдена измама. Овие статистики се резултат на фактот дека повеќето од случаите за сомнежи за измама се сè уште отворени и нема конечна одлука од страна на обвинителството дали ќе има кривично обвинение за нив, односно истите сè уште се квалификувани како сомнежи за измама.

Идентификувани неправилности ИПА 1						
ИПА Компонента	Квалификација на неправилноста				Вкупно	Случаи известени до ОЛАФ/ЕК ¹²
	Не постои неправилност	Неправилност	Сомнеж за измама	Утврдена измама		
ИПА Компонента I	0	2	2	0	4	3
ИПА Компонента III	0	1	0	0	1	0
ИПА Компонента IV	0	1	0	0	1	1
ИПА Компонента V	6	64	56	0	126	16
Вкупно	6	68	58	0	132	20

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со ИПА фондови

¹² Согласно работен документ - Насоки за комплетирање на стандардниот формулар за квартално известување за неправилности во врска со претпристапна помош (ИПА)

Во однос на статусот на постапките за решавање на неправилностите, 55% од случаите се сè уште отворени, а 45% од случаите се затворени. Во однос на отворените случаи, 18% од отворените случаи се под истрага во Управата за финансиска полиција (сегашен АФКОС), 46% се во процес на постапување на Јавното обвинителство, а останатите 36% од случаите се во постапка пред Управен суд. Нема случаи пред Кривичниот суд. Согласно ова, земајќи ги предвид овие статистички податоци и временската рамка за обработка на случаите, може да се заклучи дека постојат долги постапки во рамките на јавното обвинителство, како и долги судски постапки.

Што се однесува до финансиското влијание, само 0,2% од вкупно исплатениот износ од сите ИПА компоненти е неправилно исплатен и е побаран поврат врз основа на извршената неправилност. Вкупниот неправилно исплатен износ беше соодветно вратен на Европската комисија на соодветните евро сметки.

ИПА Компонента	Статус на случаите	
	Отворени случаи	Затворени случаи
ИПА Компонента I	4	0
ИПА Компонента III	1	0
ИПА Компонента IV	0	1
ИПА Компонента V	67	59
Вкупно	72	60

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со ИПА фондови

Во однос на ИПА II (2014-2020), Република Македонија располага со околу 664,2 милиона евра. Правото за индиректно управување беше доделено за следните програми: Акциона програма за Република Македонија за 2014, 2015, 2016 година, Повеќегодишна акциона програма за Република Македонија за животна средина и климатски промени и транспорт и ИПАРД II програма.

Имплементацијата на горенаведените програми е во рана фаза.

Имајќи го предвид ова, во текот на имплементацијата на ИПА II, беше идентификуван 1 случај на можна неправилност во ИПАРД II програмата, без финансиско влијание. Таа беше пријавена на ОЛАФ преку електронскиот систем за управување со неправилности (ИМС), и беше доставен извештај до АФКОС за понатамошни истраги.

2.2. Процена на ризик

Во процесот на изготвување на оваа Стратегија беше извршена процена на ризиците за измами и неправилности во рамките на која беше спроведена евалуација на регулативата за функциите на АФКОС, регулативата за функциите на ИПА структурите, соработката на АФКОС со ИПА структурите, описот на работните задачи и постапките на АФКОС, регулативата и нејзината примена во справувањето со неправилностите. Во согласност со резултатите од процената на ризикот, се предлагаат ефективни и пропорционални мерки против измама.

Целта на процената на ризикот беше да се идентификуваат постоечките или предвидените регулаторни празнини што можат да доведат до измама и корупција, како и да доведат до нечесно, неправедно, нетранспарентно или субјективно дејствување во областа на борбата против измама и неправилности на фондовите на Европската Унија.

Главните ризици/недостатоци беа идентификувани во следните области/сегменти:

- нејасна правна рамка која ги регулира улогите и одговорностите на АФКОС и начинот на работа на АФКОС;
- недостаток на координација на сите законодавни, административни и истражни активности за заштита на финансиските интереси на ЕУ;
- слаби административни капацитети и отсуство на системска програма за обука на сите нивоа;
- недостаток на систем за управување со податоци/управување со случаи.

Препорака за развој на правна рамка за координација на активностите за заштита на финансиските интереси на ЕУ

Во согласност со Законот за финансиската полиција, на УФП ѝ се дава овластување во областа на заштитата на финансиските интереси на ЕУ и соработката со ОЛАФ. Во Актот за организација на УФП, се воспоставува Одделение за меѓународна соработка, европска интеграција и истражување неправилности. Функциите на оваа единица, според Актот на организација, се однесуваат на преземање предистражни мерки за случаи пријавени од страна на НАО (извештаи за неправилности), соработка со Интерпол, следење на сите процеси поврзани со европската интеграција на земјата, внатрешни работи и основни права, финансиска контрола поврзана со овластување на Управата за финансиска полиција. Овластувањето во областа на заштитата на финансиските интереси на Европската Унија и соработката со ОЛАФ не е определено во интерните акти, иако во пракса ова одделение е одговорно за тоа, затоа што има овластување за меѓународна соработка.

Иако УФП ја извршува улогата на АФКОС, не постои јасно назначување и правен акт за основање на АФКОС. Покрај тоа, УФП ги спроведува активностите во согласност со Законот за финансиската полиција, поврзани со предистражните активности, додека законодавната и административната работа и координацијата не ја вршат во целост.

Процедурите и процесите на АФКОС не се содржани во Прирачници за работа. Системот за координација меѓу АФКОС и НАО е утврден во Меморандумот за соработка, каде што системот на комуникација е опишан преку (1) одлуки поврзани со извештаите за неправилности и (2) редовни состаноци со кои претседава АФКОС. Механизмот за координација меѓу структурите на ИПА, АФКОС и националните органи, овластени за вршење кривични или административни истражни постапки (на пример, УФП, УЈП, ЦУРМ) не се пропишани и не се содржани со правно обврзувачка одредба за известување.

Согласно ова, се препорачува АФКОС да се оддели од Управата за финансиска полиција и да се формира како одделение во рамки на Министерството за финансии. По воспоставувањето на АФКОС во рамките на Министерството за финансии, треба да се разјасни интеракцијата помеѓу АФКОС и УФП, бидејќи АФКОС е предвидено да има координативна улога и да дејствува како контакт точка за ОЛАФ, но не и да врши кривични предистражни и истражни функции кои произлегуваат од националниот кривичен закон. Улогите и одговорностите помеѓу АФКОС и ИПА структурите треба дополнително да се опишат во Прирачник за процедури и/или други правни документи.

АФКОС треба целосно да ја извршува својата задача за координација на сите законодавни, административни и истражни операции и активности поврзани со заштитата на финансиските интереси на ЕУ, која досега ја немаше.

Препораки за развој на кадровските капацитети

Обезбедувањето соодветен број и квалитет на вработени на сите нивоа е клучно за спречување измами. Ова ќе се постигне преку соодветни процедури за планирање вработени, вработување, задржување, обука и оценување на вработените.

Имајќи предвид дека АФКОС ќе биде формиран во Министерството за финансии, одделението треба да биде соодветно екипирано и да биде ангажиран доволен број квалификувани вработени.

Ефективна стратегија за вработување и задржување на вработените, која вклучува компензација (парични и непарични бенефиции), развој на кариера и повратни информации од вработените, треба да резултира со зголемена мотивација, помал одлив на вработените (со тоа пониски трошоци за регрутирање) привлекување квалификувана работна сила, одржување или подобрување на квалитетот на работата, поголема продуктивност и зачувување на корпоративното знаење.

Исто така, неопходен е развој на одржлив систем за обука за телата на ИПА и соодветните национални органи кои учествуваат во заштитата на фондовите на ЕУ. Планирањето и спроведувањето на обуките треба да бидат координирани и предводени од едно тело. Исто така, треба да се воспостави соработка со Центарот за обука на Секретаријатот за европски прашања (познат како „ИПА центар за обука“).

Препорака за управување со податоци

Во изминатите години евидентни се промените во системите за управување со информации. Управувањето со информации не е целосно компјутеризирано. Паралелно се применуваат и електронско известување и писмено известување.

Националните органи ја формираа структурата за известување во Системот за управување со неправилности (ИМС), воспоставен од страна на ОЛАФ, и ги номинираа одговорните лица.

Така, на националните органи сега им е даден пристап до новиот ИМС модул. Почнувајќи од 2017 година, известувањето за неправилности кон ОЛАФ се извршува преку ИМС модул. Во овој поглед, сите веќе пријавени случаи редовно се ажурираат преку ИМС.

Меѓутоа, структурата на ИМС треба и понатаму да се развива и треба да им се даде пристап на сите нивоа за известување за неправилности.

Се препорачува да се воспостави и да се развие ИТ систем за управување со кривични предмети, со цел обезбедување непречена размена на информации и избегнување дуплирање на податоците, кој истовремено ќе претставува основа за генерирање статистички податоци во однос на кривичните предмети.

Во согласност со резултатите од процената на ризикот, главните приоритети и мерки беа дефинирани и понатаму се презентирани во текстот на оваа Стратегија.

3. Приоритетни области и цели

Националната стратегија за борба против измами во поширока смисла значи реформа во следните приоритетни области, кои соодветствуваат со фазите на циклусот за спречување измама:

ОБЛАСТ 1: Правна и институционална рамка

ОБЛАСТ 2: Превенција од измами

ОБЛАСТ 3: Откривање измами

ОБЛАСТ 4: Истрага на измами и гонење

ОБЛАСТ 5: Поврат на средства и санкции

За секоја од главните области се дефинираат цели, и тоа:

1. зајакнување на правниот и институционалниот систем за заштита на националните и финансиските интереси на ЕУ;
2. зајакнување на превенцијата од измами и воспоставување ефективни и сразмерни мерки против измама;
3. подобрување на алатките и техниките за откривање измами;
4. обезбедување навремена истрага и соодветен третман на пријавените неправилности и можна измама;
5. подобрување на капацитетот за обезбедување сразмерни и дестимулирачки казни, соодветни финансиски корекции и дестимулирање во случај на неправилности и измами.

Фазите на циклусот за спречување измама не се изолирани, туку се тесно поврзани.

Секоја од петте области е детално разработена во посебно поглавје на Стратегијата. Имено, целите се меѓусебно поврзани и спроведувањето одредена мерка на една област може да има влијание и врз целите во другите области.

Секоја цел е дополнително поделена на мерки. За секоја мерка постои краток опис на резултатите што ќе се постигнат со нејзината имплементација и активности преку кои ќе се спроведува мерката.

Мерките и активностите се дефинираат земајќи ги предвид тековните капацитети на институциите, но исто така се предлагаат и посебни активности за понатамошно градење капацитети врз основа на идните планови за вработување, како дел од реформскиот процес.

Напредокот и постигнувањето на дефинираните приоритети ќе се мери преку индикаторите за успешност. Тие ќе се користат како показател за успешноста на спроведувањето на Стратегијата за борба против измама и ќе помогнат да се оцени влијанието на спроведувањето на Стратегијата. Сите активности, според цел и мерка, се содржани во Акцискиот план во Анекс 1 каде што се дефинирани и одговорните институции, временската рамка, изворот на финансирање и индикаторите.

Стратегијата ќе има четиригодишен период на примена (2019-2022), а нејзиниот акциски план ќе покрие период од две години.

Според утврдените цели, Националната стратегија за борба против измама ги предвидува следните очекувани резултати:

Резултати:

1. зајакнат правен и институционален систем за заштита на националните и финансиските интереси на ЕУ;
2. применети ефективни и сразмерни мерки за спречување измама, земајќи ги предвид идентификуваните ризици;
3. имплементирани нови и подобрени алатки и техники за откривање измама;
4. соодветно и навремено постапување со сите утврдени случаи на неправилности, измама, корупција и судир на интереси;
5. поврат на несоодветно потрошените средства од Буџетот на ЕУ и националниот буџет.

3.1. ОБЛАСТ: Правна и институционална рамка

3.1.1. Тековна анализа

Националните правни акти со кои се уредува системот за заштита и борба против измами и неправилности на средствата на ЕУ во Република Македонија се наведени во списокот од Анекс 3 (закони, подзаконски акти, меѓународни и национални договори).

Анализата и процената на правната рамка беа спроведени со цел да се идентификуваат недостатоците и да се дадат препораки за подобрување на законодавството за борба против измами и неправилности¹³.

Покрај тоа, на 5 јули 2017 година Европскиот парламент и Советот ја усвоија Директивата (ЕУ) 2017/1371 за борба против измама на финансиските интереси на Унијата со примена на кривичното право. Директивата се однесува на заштитата на финансиските интереси на Унијата. Таа не се однесува само на управувањето со одобрените буџетски средства, туку се однесува на сите мерки што имаат негативно влијание или кои претставуваат закана за негативно влијание врз средствата на ЕК и на оние на земјите членки, до степен до кој овие мерки се од значење за политиките на Унијата. Директивата предвидува заедничко дефинирање измама, за која се смета дека треба да се имплементира во националните правни акти.

Институционалната рамка е воспоставена како што е опишано во точка 1.2. Клучните улоги и одговорности на секое тело во системот се дефинирани во правните акти и во потпишаните меѓусебни договори/меморандуми. Сепак, имајќи ја предвид практичната имплементација, во препораките од ОЛАФ, ДЕУ и други релевантни тела вклучени во борбата против измама на фондовите на ЕУ, идентификувани се слабости во функционирањето на воспоставениот АФКОС (одделение во рамките на Управата за финансиска полиција) во врска со одговорностите што ќе се извршуваат.

Согласно горенаведената анализа, дефинирани се следните недостатоци:

- не постои јасна поделба и не е воспоставен АФКОС, како главно контакт-тело на ОЛАФ одговорно за координација, комуникација и обезбедување методолошка помош на останатите ИПА тела за прашања поврзани со

¹³ Извештај за процена на спроведената анализа и препораки за изработка на потребните измени и дополнувања на законите за борба против измама и неправилности на фондовите на ЕУ.

- управување со неправилности и Управата за финансиска полиција како главна институција која се занимава со измами во финансискиот криминал;
- не постои јасна поделба на функциите на останатите ИПА тела во врска со управувањето со неправилности - одлучување, истрага, известување, алармирање итн.;
  - потребно е разработување на системот во насока на управувањето со неправилностите без основа за кривично дело (административни неправилности) и за управување со неправилности со основа за кривично дело;
  - механизмот за координација меѓу структурите на ИПА, АФКОС и националните органи, овластени за вршење кривични или административни истражни постапки (на пример, УФП, УЈП, Царинска управа) не се пропишани и не се поддржани со правно обврзувачка одредба за известување;
  - АФКОС мрежата не е воспоставена.

3.1.2. Цели и мерки

Според спроведените анализи во оваа област, специфичната цел е дефинирана на следниот начин:

Специфична цел 1: зајакнување на правниот и институционалниот систем за заштита на националните и финансиските интереси на ЕУ.

Индикатори за успешност:¹⁴

- подобрена законска рамка за заштита на националните и финансиските интереси на ЕУ;
- воспоставени АФКОС во Министерството за финансии и АФКОС мрежа.

Дефинираната цел ќе се реализира преку следниве мерки:

- **Мерка 1: Прилагодување на соодветните закони, подзаконски акти и други применливи одредби со цел усогласување со Директивата 2017/1371 за борба против измама во врска со финансиските интереси на Унијата со примена на кривичното право**

На 5 јули 2017 година, Европскиот парламент и Советот ја усвоија Директивата 2017/1371 за борба против измама на финансиските интереси на Унијата со примена на кривичното право. Директивата се однесува на

¹⁴ За секоја активност утврдена во Акцискиот план се дефинирани дополнителни индикатори за успешност.

заштитата на финансиските интереси на Унијата. Потребно е да се направат дополнителни анализи за усогласеноста на соодветните закони, подзаконски акти и други применливи одредби со оваа Директива. Согласно резултатите од анализите, ќе се утврди потребата од усогласување на националните правни акти со гореспоменатата Директива. Исто така, ќе се усвојат измени на постоечките прописи или ќе се донесат нови прописи. Со оваа мерка ќе се постигне постепено усогласување со Директивата на ЕУ, со што ќе се зајакне националната правна основа за заштита на финансиските интереси на Унијата. Иако оваа Директива е обврзувачка за земјите членки на Унијата, земајќи ја предвид нашата определба за членство во ЕУ, од голема корист е националното законодавство постепено да се усогласува со истата.

- **Мерка 2: Измена на националните правни акти со поставување јасни улоги и одговорности на сите учесници во системот за управување на фондовите на ЕУ во процесите на управување со неправилности: превенција, откривање, истрага, одлучување, враќање на несоодветно исплатените средства, пријавување неправилности**

Владата на Република Македонија во мај 2011 година ја донесе Уредбата за постапката за спречување неправилности, начинот на меѓусебната соработка, формата, содржината, роковите и начинот на известување за неправилностите. Уредбата е еден од главните правни акти кои произлегуваат од Законот за јавна внатрешна финансиска контрола и се применуваат на различни органи што се занимаваат со процесот на управување со неправилности. Меѓутоа, постојната Уредба не се применува за структурите и органите за индиректно управување со фондовите на ЕУ. Затоа, неопходно е да се подготви јасен и сеопфатен нов правен акт (Уредба) за програмите финансирани од ЕУ со детални одредби и описи.

Дополнително, Уредбата треба да ги одразува наодите од ревизиите на Европската комисија; Годишните извештаи од Комисијата до Европскиот парламент и Советот „Заштита на финансиските интереси на Европската Унија - борба против измама и земање предвид практика за откривање, истражување и превенција на неправилностите во другите земји (Република Литванија)“.

Согласно новодонесената Уредба, треба да се направат понатамошни прилагодувања на внатрешните постапки за работа на НАО, ЦФСД и ИПАРД агенција, за борба против измами и неправилности на фондовите на ЕУ.

Со спроведувањето на оваа мерка, новиот правен акт ќе придонесе кон јасна поделба на улогите и одговорностите помеѓу телата вклучени во управувањето со неправилностите во врска со средствата на ЕУ и ќе го насочи процесот на управување со неправилности.

- **Мерка 3: Воспоставување АФКОС одделение во Министерството за финансии и АФКОС мрежа**

Што се однесува до функционирањето на АФКОС во Република Македонија, ќе бидат спроведени одредени промени. Имајќи ги предвид слабостите и препораките, АФКОС ќе биде префрлен од Управата за финансиска полиција во Министерството за финансии.

Согласно препораката, ќе се изврши анализа на организациската поставеност и главните одговорности на АФКОС, земајќи ги предвид применливите ЕУ регулативи, упатства од ОЛАФ, како и искуството од другите земји. Дополнително, новоформираната организациска единица треба да биде законски воспоставена со правилникот за организација и другите правни акти и соодветно екипирана. Имајќи го предвид ова, треба да се подготви внатрешни постапки за работа за одговорностите на АФКОС и меѓусебните односи со други тела. АФКОС мрежата ќе се воспостави со цел подобра соработка на национално ниво на институциите вклучени во борбата против измама и заштита на финансиските интереси на ЕУ. Со оваа мерка ќе се зајакне улогата на АФКОС (законски и оперативно), ќе се овозможи АФКОС да ги извршува своите улоги и одговорности согласно член 50 од Рамковната спогодба со цел да обезбеди исполнување на сите обврски од Регулацијата (ЕЗ, Евроатом) бр. 883/2013 на Европскиот парламент и на Советот, Регулацијата на Советот (Евроатом, ЕЗ) бр. 2988/1995 и Регулацијата на Советот (ЕЗ, Евроатом) бр. 2185/1996.

- Мерка 4: Воведување одржлив систем за обука на телата на ИПА и соодветните национални органи кои учествуваат во заштита од измама на фондовите на ЕУ

Неопходно е да се развие одржлив систем за обука за телата на ИПА и соодветните национални органи кои учествуваат во заштитата на фондовите на ЕУ. Планирањето и спроведувањето на обуките треба да го координира и води едно тело. Треба да се развие план за обука во согласност со потребите на националните институции што учествуваат во заштитата на фондовите на ЕУ. Во рамките на планирањето на активностите, деталите за целните групи во активностите за обука и развој ќе се земаат од податоците за процената на потребите за обука. Исто така, изворот на финансирање треба да биде соодветно планиран, имајќи ги предвид програмите за обука на ОЛАФ (Херкул).

Спроведувањето на Планот за обука треба да се следи и редовно да се ажурира.

Спроведувањето на активностите во рамките на оваа мерка ќе овозможи професионален развој на кадарот и нивните професионални вештини во исполнувањето на целите за заштитата на финансиските интереси на ЕУ.

3.2. ОБЛАСТ: Превенција од измами

3.2.1. Тековна анализа

Превенцијата е клучна област во борбата против измами. Полесно и поекономично е да се превенира измама отколку да се направат корекции на последиците по настанување на истата.

Сигурен, цврст и ефективен систем за управување и контрола е од суштинско значење бидејќи може значително да го намали ризикот од измама, иако не може целосно да го елиминира.

Мерките за превенција се засноваат на силни административни капацитети, како што се: докажано/силно законодавство за борба против измама (особено елиминирање на дупките); политика за транспарентност поддржана од широка комуникациска политика - подигнување на јавната свест; силен систем за внатрешна контрола; развиена етичка култура помеѓу вработените вклучени во заштитата на финансиските интереси на ЕУ; силна политика на човечки ресурси; структурно, практично и насочено управување со ризикот од измами; стратегија за обука против измами; тесна соработка помеѓу телата на национално и на ниво на ЕУ.

Република Македонија воспостави сигурен систем за управување со ИПА, согласно барањата во рамката за внатрешна контрола. Системот за индиректно управување со ИПА фондовите е воспоставен врз основа на транспарентни, сеопфатни и разработени внатрешни постапки за работа и јасни институционални и лични одговорности.

Системот за внатрешна контрола вклучува:

- контролно опкружување (политика на етика и интегритет, супервизија од страна на раководството на задачите делегирани на подредените, формирање структури, линии за известување и овластувања и одговорности, планирање вработени, вработувања, задржување на вработените, обука и оценување, одговорност за извршување на доделените задачи и одговорности),
- управување со ризик (поставување цели, идентификација на ризик, процена и одговор, ризик од измама и идентификација и процена на промените што влијаат на системот за внатрешна контрола),
- контролни активности (селекција и развој на контролни активности, активности и политики за контрола на безбедноста и процедури поврзани со контролните активности),

- информирање и комуникација (информации за поддршка на функционирањето на внатрешната контрола, внатрешна и надворешна комуникација),
- следење на рамката за внатрешна контрола (тековно и специфично следење и оценување, евидентирање и комуникација на недостатоците на внатрешната контрола).

Со цел исполнување на функциите и задачите дефинирани во релевантните законски и подзаконски акти, органите и структурите во рамките на системот за индиректно управување со ИПА II, изработија и усвоија внатрешни постапки за работа, збир на правила и процедури со кои се дефинираа постапките и методите на работа.

Напишаните внатрешни постапки за работа се одобруваат на соодветно ниво и нивната имплементација се следи од страна на релевантните органи.

Извршувањето на задачите се заснова на примената на принципот „четири очи“ и на поделба на должностите.

Исто така, тука треба да се земе предвид и улогата на ревизорите во заштитата на финансиските интереси на Европската Унија која е од суштинско значење. Извршувањето на ревизијата се заснова на клучните принципи утврдени со меѓународните стандарди за ревизија.

Системот за управување и контрола на ИПА е под континуирана ревизија што ја вршат внатрешните ревизори, Ревизорското тело за ревизија на ИПА, ревизија од Европската комисија и други релевантни надворешни ревизии.

Во однос на политиката за човечки ресурси, обезбедувањето соодветен број квалификуван кадар на сите нивоа е од клучно значење за превенција на измами. Ова се постигнува преку соодветни процедури за планирање на вработените, вработувања, задржување, обука и процена на вработените.

Иако се воспоставени процедури, структурите за управување со ИПА не го достигнале соодветното ниво на кадровски капацитет, што резултира со голем одлив на искусен и обучен кадар. Исто така, не постои системски начин на планирање и спроведување обуки.

Споделувањето искуства од ефикасното справување со неправилности и измами од практични случаи во рамките на институциите може да се користат за превентивни цели. Проблемите или слабостите можат да се идентификуваат при извршување на проектните активности, други аспекти од имплементација на проектите, како и од усогласеноста со барањата за одржливост, видливост и други барања од мониторирање по завршување на проектот.

Системот за управување со ризик од измами треба да осигура дека системите за внатрешна контрола соодветно го покриваат ризикот од измама. Во оваа насока потребно е да се развие и применува методологијата за управување со ризици поврзани со управувањето со неправилностите и измамите со цел да се зајакне заштитата на финансиските интереси на Европската Унија, фокусирајќи се на превентивни мерки, наместо на зголемување на контролите.

За да се осигури правилно функционирање на системите за управување со ризик, потребно е систематско следење на индикаторите на проектите и програмите, одржливоста на резултатите, како и идентификуваните наоди и дадени препораки што произлегуваат од мониторингот и евалуацијата. За оваа цел потребно е целосна употреба на систем за управување со информации. Годишната процена на ризикот од измама, како и собирањето и обработката на статистичките податоци со индикатори за следење, мерење и оценување на ефективностa на борбата против неправилностите и измамите може да биде дел од успешното спроведување на специфичната цел.

3.2.2. Цели и мерки

Согласно спроведените анализи во оваа област, специфичната цел е дефинирана на следниот начин:

Специфична цел 2: зајакнување на превенцијата од измами и воспоставување ефективни и сразмерни мерки против измама

Индикатори за успешност:¹⁵

- подигање на свеста на вклучената структура за превенција од измами;
- имплементирање ефективни и пропорционални мерки против измама.

Дефинираната цел ќе се реализира преку следниве мерки:

- **Мерка 1: Зајакнување на капацитетите за процена на ризикот од измама**

Оваа мерка ќе им овозможи на сите органи да имаат заеднички пристап при вршењето процена на ризикот од измама. Процената на ризикот од измами ќе осигури дека потенцијалот за измама и неправилности се зема предвид при проценувањето на ризиците за постигнување на целите.

Целта на процената на ризикот од измама е да обезбеди сеопфатна контрола на ризикот, овозможувајќи одржување прифатливо ниво на изложеност на ризик, со

¹⁵ За секоја активност утврдена во Акцискиот план се дефинирани дополнителни индикатори за успешност.

минимални трошоци. Процената на ризикот треба да ја вршат субјекти во рамките на системот за управување и контрола, Ревизорското тело за ревизија на ИПА и АФКОС.

Се препорачува процената на ризикот во рамките на една институција да биде координирана од страна на менаџерите за ризик имајќи предвид дека тие ги разбираат техниките и терминологијата за процена на ризикот. Меѓутоа, самата процена треба да ја извршуваат вработените од одделенијата одговорни за различни процеси кои опфаќаат: управување со програмата (избор на операции/проекти), склучување договори, проверки, одобрување плаќања, јавни набавки, следење на спроведувањето (верификација/проверка на документи и - проверки на лице место), внатрешна ревизија, неправилности и контрола на борбата против измами итн.

За таа цел, треба да се изготви документ со насоки за процена на ризикот од измама кои ќе ги следи секој субјект.

Пред почетокот на процената на ризикот од измама на учесниците треба да им се дадат соодветни насоки/упатства и треба да се упатат на обуки за да се обезбеди правилна употреба на методологијата.

Оваа активност треба да биде координирана и потребно е да се одредат приоритетите на ризиците од измама. Според утврдените ризици, ќе се воспостават и спроведат соодветни мерки против измама.

Треба да се забележи дека документот Насоки за управување со ризик од измама и корупција беше подготвен од Министерството за финансии во јуни 2017 година и овој документ може да послужи како добра основа за изготвување на насоките за процена на ризик од измами. Овој документ треба да се разгледа и доколку е можно, може да се дополни со дел за управување со фондовите на ЕУ.

- **Мерка 2: Промовирање и почитување на Етичкиот кодекс на ниво на сите тела и дефинирање конфликт на интереси и корупција во согласност со правната рамка на ИПА**

Националните државни органи имаат свој Етички кодекс кој задолжително треба да се почитува. Постојат државни службеници (главно во органите за управување со фондовите на ЕУ) кои го почитуваат општиот етички кодекс за државни службеници, додека истражните и судските службеници го почитуваат посебниот Етички кодекс. Потребно е да се промовира пишаниот Етички кодекс со цел секој вработен да биде запознаен со истиот.

Рамковната спогодба за ИПА предвидува јасни дефиниции за конфликт на интереси, активна и пасивна корупција. Затоа, треба да се разгледа националното законодавство (Закон за спречување судир на интереси и Закон за спречување на корупцијата) и да се анализира усогласеноста со Рамковната спогодба. Сепак,

Рамковната спогодба е обврзувачка и институциите што се вклучени во заштитата на финансиските интереси на ЕУ треба да бидат свесни за обврската и правилно да ги имплементираат одредбите од Рамковната спогодба за ИПА.

Оваа мерка ќе го спречи потенцијалниот конфликт на интереси и влијание од страна на политичарите/администрацијата/претпријатијата во процесите на управување со ЕУ фондовите (набавки, плаќања, судски процеси итн.).

- Мерка 3: Зајакнување на соработката помеѓу АФКОС и националните контролни/надзорни тела

Оваа мерка е поврзана со мерката за зајакнување на улогата на АФКОС и АФКОС мрежата. Според активностите за реорганизација на АФКОС и трансферот во Министерството за финансии, ќе биде неопходно да се воспостават односи за известување и соработка со НАО, како крајно одговорен за законитоста и регуларноста на трошоците, вклучувајќи известување за сомнежи за извршени измами и други случаи на неправилност. Исто така, Ревизорското тело за ревизија на ИПА, како тело за ревизија независно од системот за управување и контрола на фондовите на ЕУ, има потпишано Меморандум за соработка со АФКОС, кој ќе треба да се измени поради структурните промени.

Дополнително, неопходни се редовни состаноци и размена на информации помеѓу телата, бидејќи неправилноста може да произлезе од фундаментална слабост во системот за внатрешна контрола. Бидејќи станува збор за слабост во самиот систем, овој тип на неправилност има голема веројатност повторно да се појави во системот, а може да се појави и во повеќе од еден проект.

Иако овие неправилности првично може да се појават ненамерно, нивниот системски карактер на крајот би можел да значи дека системската слабост е искористена за измама.

Соработката меѓу надзорните/ревизорските тела и АФКОС е многу важна за да се спречи повторното појавување неправилности и да се преземат превентивни мерки.

- Мерка 4: Обезбедување соодветно ниво на публицитет и транспарентност во однос на фондовите на ЕУ и подигнување на свеста за важноста на процесот за заштита на финансиските интереси на ЕУ и националните финансиски интереси

Комуникацијата има важна улога во процесот на неправилности и превенција на измами во постапките за управување и користење на фондовите на ЕУ.

Потребно е да се креира веб-страница каде што ќе бидат објавени податоците за управувањето со неправилности и активности против измама.

Покрај тоа, треба да се подобри транспарентноста и публицитетот во врска со управувањето со фондовите на ЕУ. Информациите во врска со фондовите на ЕУ и нивните корисници треба да се објават на транспарентен начин. Овие информации, исто така, треба да се преземат како добро структурирани отворени податоци, така што тие можат да бидат анализирани од страна на заинтересираните тела. Треба да се воспостават механизми за известување (отворена е-пошта) за злоупотреба на средства и корупција со цел да се охрабрат оние што се сведоци на измама и корупција истата да ја пријават.

Во таа смисла, ќе се организираат конференции, работилници, како и други јавни настани за подигање на јавната свест за мерките против измами.

- **Мерка 5: Следење на развојот на мерките против измама на ниво на ЕК и размена на најдобри практики**

Со цел да се обезбеди ефективен и ефикасен систем против измама за заштита на финансиските интереси на ЕУ, неопходно е да се биде во тек со најновите случувања во ЕУ во оваа област. За таа цел, ќе се обезбеди редовна комуникација и соработка помеѓу националните тела, како и со ОЛАФ. АФКОС ќе биде воспоставен и ќе ја врши улогата како главна координативна служба.

Покрај тоа, АФКОС ќе ги координира сите законски обврски и активности во земјата. Затоа, новите закони или насоки поврзани со неправилностите и измамите, донесени од страна на ЕК или националните институции, ќе се дистрибуираат до засегнатите тела.

Оваа мерка ќе придонесе за континуиран и одржлив развој на системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ, земајќи ги предвид законските измени, научените лекции и искуствата од другите земји и службите на ЕК (ОЛАФ).

3.3. ОБЛАСТ: От кривање измами

3.3.1. Тековна анализа

Неправилностите може да се откријат на следните нивоа:

- во рамките на системот за управување и контрола со фондовите на ЕУ, односно Националниот ИПА координатор (во натамошниот текст: НИПАК), Националниот координатор за авторизација, Националниот фонд, канцеларијата за поддршка на НАО и оперативните структури, за време на редовните административни проверки (проверки на работното место) и за време на контролите на самото место на спроведување на проектите итн.;

- како резултат на проверки извршени од страна на внатрешните ревизори, ревизијата извршена од страна на Ревизорското тело за ревизија на ИПА, надзор, контрола и ревизија од страна на Европската комисија, Европската канцеларија за спречување измами (ОЛАФ) и Европскиот суд на ревизори;
- надвор од структурите и органите за индиректно управување со фондовите на ЕУ;
- други извори, како што се медиуми, укажувачи, анонимни извештаи итн.

Секоја институција во рамките на системот за управување и контрола со фондовите на ЕУ назначува службеник за неправилности. Досегашната воспоставена постапка е секое лице во рамките на системот за управување со ИПА да извести до службеникот за неправилности на таа институција за секоја откриена неправилност или сомнеж за измама. Службеникот за неправилности изготвува извештај за неправилност и го доставува до раководителот на ИПА структурата за одобрување. Извештаите за неправилности од ресорните министерства се испраќаат до раководителот на оперативната структура.

Раководителот на оперативната структура и директорот на ИПАРД агенцијата без одлагање доставуваат извештај за неправилност до НАО за сите случаи на сомнеж за измами и други неправилности кои биле предмет на првични административни или судски наоди и го информираат НАО за напредокот на административните и законските постапки.

Покрај тоа, НИПАК без одлагање доставува извештај за неправилност до НАО за сите случаи на сомнеж за измами и други неправилности кои биле предмет на првични административни или судски наоди и го информираат НАО за напредокот на административните и законските постапки.

Забележано е дека неправилностите треба јасно да се одвојат од други видови несогласувања и отстапувања, прекршувања на процедурите и одредбите, идентификувани слабости на системот и ризици, кои не спаѓаат во дефиницијата на неправилност. Поради тоа се препорачува алармирањето/известувањето на неправилностите во проектите да се концентрира во рацете на органите кои управуваат на ниво на проект и се овластени да одлучуваат за прифатливите трошоци.

НАО, без одлагање праќа известување за сите случаи на сомнеж за измами и други неправилности кои биле предмет на првични административни или судски наоди до Комисијата и постојано ја известува за напредокот на административните и законските постапки, во согласност со Рамковната спогодба, истовремено постојано известувајќи го и АФКОС.

Националните органи ја формираа структурата за известување во електронскиот Систем за управување со неправилности (ИМС) воспоставен од страна на ОЛАФ и ги номинираа одговорните лица. Така, на националните органи сега им е даден пристап до новиот ИМС модул. Почнувајќи од 2017 година, известувањето за

неправилности кон ОЛАФ се извршува преку ИМС модулот. Во овој поглед, сите веќе пријавени случаи редовно се ажурираат преку Системот за управување со неправилности (ИМС).

Во врска со постапката за укажувачи, постои опис на постапката во секој прирачник во рамки на системот за управување и контрола на фондовите на ЕУ.

Согласно пропишаните постапки во прирачниците, известувањето за неправилности се третира со најголема доверба. Вработените што се изложени на вакви проблеми се заштитени од негативните последици од „укажувањето“. Имено, согласно прирачниците:

- вработените работат во отворено опкружување каде што се охрабрани да се пријавуваат неправилности, знаејќи дека таквите извештаи ќе бидат истражени и сериозно разгледани;
- вработените нема да трпат негативни последици од пријавување неправилности за кои се сомневаат дека може да се вклучени нивните претпоставени;
- нивните лични податоци треба да се чуваат во најголема доверба/тајност.

Вработените се должни да пријават факти што укажуваат на можна незаконска активност, вклучувајќи измама или корупција, или сериозно неисполнување на професионалните обврски на вработените. Оваа должност се однесува само на фактите што ги открил вработениот во текот или во врска со неговите должности.

Министерството за финансии отвори е-пошта за пријавување неправилности.

Иако погоре опишаните постапки се уредени во Прирачникот за процедури, истите треба да се усогласат со постојното национално законодавство поврзано со укажувачите и нивната заштита.

3.3.2. Цели и мерки

Според спроведените анализи во оваа област, специфичната цел е дефинирана на следниот начин:

Специфична цел 3: подобрување на алатките и техниките за откривање измами

Индикатори на успех:¹⁶

- зголемен број откриени и пријавени случаи на измами и неправилности, во однос на претходната година;

¹⁶ За секоја активност утврдена во Акциониот план се дефинирани дополнителни индикатори за успех.

- подобро е знаењето за откривање измами.

Дефинираната цел ќе се реализира преку следниве мерки:

- **Мерка 1: Подобрување на практичните насоки и алатки за откривање измами и можни шеми за измама**

Оперативните упатства за примена на аналитички и истражувачки техники и алатки треба да обезбедат соодветна и навремена идентификација и процена на ризикот на проектите финансирани од ЕУ, со цел идентификација на најризичните проекти и спречување измама и злоупотреба на средствата на ЕУ.

Упатствата треба да се во целосна согласност со барањата на ЕУ и работните документи на ОЛАФ и ЕК. Тие треба да содржат практични техники за откривање и истрага, идентификација на ризици „red flags“ за измама во постапката за јавни набавки; идентификација на ризици „red flags“ во документацијата; ризици „red flags“ во корупција и измама во врска со физички лица и правни лица, како и методи за административна детекција (листи за проверка, работни документи, алатки и начин на работа, итн.).

Исто така, треба да се користи модел за собирање и обработка на статистички податоци и следење на индикаторите, мерење и оценување на ефективност на борбата против измама и неправилности (земајќи ги предвид податоците во ИМС). При спроведувањето на овие процеси, треба да се направи соодветна анализа на резултатите. Исто така, треба да се спомене дека Комисијата користи модел (софтвер) како алатка за оценување на ризикот во проверките за верификација на трошоците. Овој модел помага да се идентификуваат, превенираат и детектираат операции, проекти, корисници и договори или изведувачи со висок ризик. Таа има за цел да им обезбеди на структурите што се вклучени во управувањето со фондовите на ЕУ практична алатка за идентификување на проектите со највисок ризик. Во моментот оваа алатка се користи од страна на Европската комисија и земјите членки. Потребно е националните структури за управување со средствата од ЕУ заедно со службите на ЕК да ги разгледаат можноста и начинот за користење на постоечкиот модел.

Со оваа мерка ќе се подобри праксата за откривање неправилности, главно на ниво на структурите за управување со ЕУ фондови, кои се прво ниво на контрола и откривање неправилности.

- **Мерка 2: Зајакнување на постапките за заштитено пријавување во однос на фондовите на ЕУ**

Мерката е тесно поврзана со Мерката 4 од Приоритетот 2 за публицитет и транспарентност и за креирање веб-страница на АФКОС. Треба да се воспостават

механизми за известување (отворена е-пошта) за злоупотреба на средства и корупција за да се охрабрат оние што се сведоци на измама и корупција истата да ја пријават. Вработените што ќе бидат изложени на ваквите проблеми ќе добијат заштита од негативни последици од „укажувањето“. Известувањето за неправилностите ќе се третира со најголема доверба.

Иако заштитата на укажувачите е уредена во Прирачникот за процедури, истите треба да се усогласат со постојното национално законодавство поврзано со укажувачите и нивната заштита. Затоа, треба да се направат понатамошни анализи и усогласување на Законот за заштита на укажувачите и Процедурите што се применуваат за фондовите на ЕУ.

Со спроведување на оваа мерка, сите извори за откривање неправилности ќе бидат охрабрани да ги пријават без да трпат последици.

- Мерка 3: Примена на научени лекции од пријавени неправилности и измами на национално ниво

Оваа мерка е поврзана со Мерката 1 од Приоритетот 3. Важно е да се искористи практиката и документираните информации кои ги одразуваат и позитивните и негативните искуства, како придонес за подобрување на ефикасноста. Затоа, треба да се користи модел за собирање и обработка на статистички податоци со индикатори за следење, мерење и оценување на ефективност на борбата против измама и неправилности (земајќи ги предвид податоците во ИМС). Анализа и процена на резултатите треба да се подготвува на годишна основа.

Системот за спречување измами постојано треба да се надградува со користење на ревизорските извештаи од Ревизорското тело за ревизија на ИПА, службите на ЕК, како и судските одлуки и другите извештаи од истражните активности.

Земајќи го предвид сето ова, треба да се подготви Годишен извештај за научените лекции и да се дистрибуира до сите засегнати страни. Оваа мерка ќе придонесе за подобрување на ефикасноста, врз основа на праксата добиена од затворени случаи кои би можеле да бидат од корист во идните случаи.

- Мерка 4: Примена на научени лекции од практичните насоки усвоени од страна на ЕК/ОЛАФ во врска со неправилностите и измамите

Иако сопствената пракса во управувањето со неправилностите и научените лекции се ефикасна мерка за подобрување на процесот за откривање измами, исто така треба да се земат предвид и искуствата од другите земји и ОЛАФ. АФКОС, во рамките на своите надлежности, треба да ги анализира редовните документи и извештаи издадени од ОЛАФ/ЕК и да ги дистрибуира до структурите за управување со ЕУ фондови и ревизорите како корисна алатка.

Оваа мерка, исто така, ќе придонесе за подобрување на ефикасноста во откривањето измама, врз основа на надворешното искуство.

3.4. ОБЛАСТ: Ист рага на измами и гонење

3.4.1. Тековна анализа

Целта на истражувањето на неправилностите е ефикасно идентификување на неправилностите и отстранување од финансирање несоодветни трошоци, со што се заштитуваат интересите на буџетот на земјата корисничка и финансиските интереси на Европската Унија. Главни предуслови за ефикасно истражување се:

- соодветна распределба на овластувањата помеѓу телата во системот за управување со неправилности;
- помалку нивоа вклучени во процесот на донесување на одлуката за неправилност;
- утврдени и испочитувани временски рокови за истрага.

Примарната цел на управувањето со неправилности е да се процени сомнежот за неправилност и да се донесе заклучок за постоење/отсуство на неправилност, што е директно поврзано со одлуката за прифатливост на трошоците. Во контекст на заштитата на финансиските интереси на Европската Унија во областа на управувањето со ИПА фондовите, барањата и постапките за истражување неправилности се опишани во постапките за работа на секое ИПА тело.

Во постапките за работа за превенција, откривање, истражување, известување и следење неправилности, исто така, се опишуваат две главни активности кои се извршуваат во процесот на истражување неправилности - вршење проверка на лице место и административна верификација/контрола на документи, како и алатки за истражување неправилности, кои би можеле да се земат предвид при откривање неправилности. Меѓутоа, се препорачува да се разгледа и да се разјасни прашањето за лицата одговорни за донесување одлука во врска со постоење неправилност и форматот на таквата одлука со цел да се постигне хомогена пракса во рамките на институцијата.

Исто така, важно е да се продолжи со користењето на специфичните надлежности на другите соодветни тела кои учествуваат во заштитата на фондовите на Европската Унија. Овие тела би можеле многу да придонесат за истражувањето на неправилностите давајќи го своето мислење, дури и ако тие не се одговорни за конечниот заклучок за неправилноста. Овластувањето за донесување одлуки за постоење неправилност секогаш треба да биде проследено заедно со правото да

одлучува за подобноста на трошоците што им е доделено на органите на системот за управување со неправилности.

НАО, како највисок хиерархиски орган во системот за управување, иницира истрага во врска со неправилноста. За таа цел, НАО соработува со Управата за финансиска полиција, која ги извршува задачите на АФКОС. Соработката е регулирана со Меморандум за соработка.

Во моментот УФП врши советодавна улога во истражувањето на неправилностите и речиси сите случаи се координираат со УФП. Органите на системот за управување со неправилности ѝ ги обезбедуваат сите информации и документи на УФП неопходни за процена на неправилноста.

Управата за финансиска полиција спроведува истраги за пријавените неправилности, согласно Законот за финансиската полиција, како и Меморандумот за соработка за превенција, откривање, пријавување и истражување неправилности во врска со имплементацијата на инструментот за претпристапна помош (ИПА) доделен за Република Македонија во рамките на децентрализираниот и целосно децентрализираниот систем за имплементација.

Врз основа на воспоставениот систем, Управата за финансиска полиција, во рамките на своите законски надлежности, ги истражува неправилностите пријавени од страна на НАО согласно Законот за кривична постапка и Кривичниот законик на Република Македонија.

Управата за финансиска полиција собира информации, податоци, документи и докази за конкретните случаи на неправилности и врз основа на доказите за основано сомневање за постоење кривично дело, поднесува кривични пријави до Јавното обвинителство на Република Македонија. Надлежното обвинителство дава упатства/насоки за понатамошна истражна постапка.

Управата за финансиска полиција го известува НАО кога е поднесена кривична пријава за неправилност до Јавното обвинителство на Република Македонија за понатамошна постапка.

Управата за финансиска полиција ја следи судската постапка од кривичната пријава и редовно го информира НАО.

Според досегашната пракса, нема јасни одговорности во врска со административната истрага и истрагата за кривичните предмети.

Покрај тоа, не постои јасна поделба на надлежностите помеѓу ИПА телата за вршење првична евалуација со цел само оние случаи каде што постојат основани сомневања за измамничко однесување да бидат доставени до Управата за финансиска полиција.

Обвинителство

Истражувањето кривично дело, односно кривичното гонење и супервизијата над истрагата се во надлежност на јавниот обвинител. Кривичното гонење коруптивни кривични дела е во надлежност на Основното јавно обвинителство за организиран криминал и корупција.

Во согласност со Директивата за заштита на финансиските интереси на ЕУ, ново кривично дело беше воведено во Кривичниот законик на земјата корисничка во членот 249-а - Измама на штета на средствата на Европската заедница, кое се гони од основните јавни обвинителствата на земјата корисничка. Јавниот обвинител ги спроведува истрагата и гонењето по принципот на законитост за гонење по службена должност.

Одредбите во Законот за кривична постапка предвидуваат дека јавните обвинители ја спроведуваат истрагата, а притоа на располагање им е правосудна полиција. Правосудната полиција е составена од полициски службеници од Министерството за внатрешни работи и припадниците на финансиската полиција и со закон овластени лица на Царинската управа, кои работат на откривање кривични дела.

Меѓутоа, треба да се зајакне соработката помеѓу сите одговорни тела за истрага во врска со фондовите на ЕУ во земјата. Затоа е потребно да се воспостави АФКОС мрежа, која ќе функционира како мрежа составена од претставници од различни институции, за координација на активностите. Покрај тоа, соработката меѓу националните органи и ОЛАФ, како и друга меѓународна соработка, дополнително ќе се зајакне.

Сегашната пракса покажува дека постапките во обвинителството се долги и многу случаи се отворени поради долготраење на тековните постапки и недонесувањето конечна одлука од страна на обвинителот.

Главните предизвици во актуелната ситуација во процесот на кривично гонење и супервизија се преклопување на функциите на институциите што учествуваат во процесот на кривично гонење, недостаток на ефективен и координиран механизам за соработка. Обвинителите немаат доволно искуство во областа на заштитата на средствата на Европската Унија, па затоа надлежноста на обвинителите треба да се зајакне, особено во случаите поврзани со заштитата на средствата на Европската Унија.

Исто така, обвинителите имаат специјални програми за обуки, но има недостаток на специјализација во полето на ЕУ средствата. Системот би се подобрил со поставување ефективен и непрекинат процес на истрага/гонење на случаите на измами во Европската Унија, за да се изградат капацитети во процесот на конфискација и наплата на имот.

Во октомври 2017 година, Советот ја усвои Регулативата за формирање Европско јавно обвинителство (Регулатива на ЕППО). Ова претставува клучен чекор во

одбраната на финансиските интереси на Европската Унија, со што за првпат се воведува структура за кривично гонење на ниво на ЕУ. Од започнувањето со работа на ЕППО, гонењето на сериозните случаи на измама против буџетот на ЕУ ќе се спроведува од страна на ова европско тело пред донесувањето судски одлуки од националните кривични судови.

3.4.2. Цели и мерки

Според спроведените анализи во оваа област, специфичната цел е дефинирана на следниот начин:

Специфична цел 4: обезбедување навремена истрага и соодветен третман на пријавените неправилности и можна измама

Индикатори за успешност:¹⁷

- стапка на неправилности/измами решени навреме во споредба со неправилности/измами пријавени во ЕК;
- времетраење на истрагата за неправилности/измами во согласност со просечното времетраење на истрагите од страна на ОЛАФ.

Определената цел ќе се реализира преку следниве мерки:

- **Мерка 1: Подобрување на административните проверки на неправилностите без елементи за кривично дело**

Сегашниот систем не прави разлика помеѓу административните и кривичните постапки. Затоа, ќе бидат дефинирани јасни улоги и одговорности во однос на административната истрага и истрагата за кривичните предмети.

Се препорачува процесот на управување со неправилности да се подели на два главни дела:

- неправилности со кривични аспекти/дела и
- неправилности без кривични аспекти/дела.

Исто така, се препорачува да се дефинираат главните чекори на секој орган во процесот на управување со неправилности и временската рамка за секој чекор (за истражување на неправилностите, за одобрување на предложената одлука, за повторно истражување итн.).

Со спроведување на оваа мерка, процедурите ќе бидат рационализирани и ќе бидат прецизирани јасни одговорности за истрага, квалификации и донесување одлуки во постапките.

¹⁷ За секоја активност утврдена во Акцискиот план се дефинирани дополнителни индикатори за успешност.

- **Мерка 2: Зајакнување на внатрешната и надворешната соработка и координација меѓу АФКОС мрежата и ОЛАФ**

Оваа мерка е поврзана со мерката за зајакнување на улогата на АФКОС и АФКОС мрежата. Согласно со активностите за воспоставување АФКОС мрежа, ќе се преземат понатамошни активности за зајакнување на соработката меѓу телата, особено во областа на истрагите.

АФКОС, во рамките на своите надлежности, ќе ја олеснува и обезбедува соработката помеѓу националната администрација, истражните органи и органите на прогон, како и меѓу овие органи и ОЛАФ во случаи на сомнежи за измама и неправилности кои влијаат врз финансиските интереси на ЕУ.

За да се создаде похармонизиран пристап во соработка помеѓу АФКОС и ОЛАФ се препорачува да се потпише Договор за административна соработка помеѓу ОЛАФ и АФКОС, со што ќе се постави рамка за работните односи помеѓу партнерите што се предмет на расположливите ресурси.

Оваа мерка ќе придонесе за подобра соработка, размена на информации и хармонизиран пристап во истрагата за сомнителните измами.

- **Мерка 3: Измена на националните правни акти со поставување јасни улоги и одговорности за спроведување на истрагите во согласност со обврската наведена во Рамковната спогодба за ИПА**

Оваа мерка е тесно поврзана со Мерката 3, Приоритет 1. Имајќи предвид дека ќе се направат структурни промени за основање на АФКОС, ова ќе влијае врз постојниот Закон за финансиската полиција. Во постојниот закон неопходно е да се исклучат одговорностите на АФКОС согласно член 50 од Рамковната спогодба. На барање на ОЛАФ, АФКОС ќе помага во спроведувањето на истрагите во согласност со Регулативата (ЕУ, Евроатом) бр. 883/2013 и Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр. 2185/1996.

3.5. Област : Поврат на средств ва и санкции

3.5.1. Тековна анализа

Во согласност со член 29 од Рамковната спогодба за ИПА I и со член 41 од Рамковната спогодба за ИПА II, секој случај на докажана неправилност или измама, кој е откриен во кој било период во текот на спроведувањето на помошта од ИПА или како резултат на ревизија, подразбира поврат на средства од Европската Унија.

Доколку спроведената истрага ја потврди неправилноста, односно се собрани доволно докази за да се докаже дека средствата се потрошени несоодветно,

односно спротивно на договорните обврски и обврските што произлегуваат од националното законодавство и законодавството на Европската Унија, договорниот орган (ЦФСД или ИПАРД) ќе покренат постапка за поврат на средствата, односно на корисникот ќе му биде доставено барање за поврат на средствата. Фактот дека корисникот не ги вратил сите или дел од средствата, не ја спречува Комисијата да ги поврати средствата од Буџетот на Република Македонија.

Согласно член 55 од Секторскиот договор од ИПА I и во согласност со член 50 од Секторскиот договор од ИПА II, дел од фондовите на Европската Унија кои ИПАРД агенцијата не ги повратила од крајниот корисник во рок од две години од евидентирањето на истиот како должник, НАО ќе ги поврати од националниот буџет до Европската комисија.

НАО, кој исто така е одговорен да врши мониторинг и да прави сметководствено евидентирање на долгот и на секоја наплата на средства, веднаш ќе биде известен за секоја издадена одлука за наплата на средства и отплатен долг. По истекот на две години во случај на проекти финансирани од ИПАРД, должниците се префрлаат на националната листа на должници и наплатата се врши во националниот буџет.

Според членот 325 (2) од ДФЕУ, земјите членки имаат обврска да ги санкционираат измамите, корупцијата и сите други незаконски дејствија штетни за финансиските интереси на ЕУ со истите строги напори што се применуваат и врз сопствените национални интереси. Клучна пречка за потенцијалните измамници е спроведувањето на санкциите и нивната видливост.

3.5.2. Цели и мерки

Според спроведените анализи во оваа област, специфичната цел е дефинирана на следниот начин:

Специфична цел 5: подобрување на капацитетот за обезбедување сразмерни и дестимулирачки казни, соодветни финансиски корекции и дестимулирање во случај на неправилности и измами

Индикатори за успешност:¹⁸

- 100% стапка на наплата на непрописно потрошените фондови на ЕУ.

Определената цел ќе се реализира преку следниве мерки:

¹⁸ За секоја активност утврдена во Акцискиот план се дефинирани дополнителни индикатори за успешност.

- **Мерка 1: Соодветна употреба на финансиски и/или административни казни, вклучувајќи исклучување од финансирање од ЕУ во случај на сериозни неправилности, измама и корупција**

Оваа мерка е тесно поврзана со почитувањето на соодветните закони и правила поврзани со финансиските и административните казни и санкции, како и финансиските корекции и исклучување од средствата на ЕУ во случај на неправилности и измами.

Доколку НАО не успее да ги поврати сите или дел од средствата со кои е извршена неправилноста, тогаш придонесот на Унијата ќе се поврати во ЕК од Буџетот на Република Македонија или ќе се искористи локалниот судски систем за да се помогне во спроведувањето на процесот на наплатата.

Оттаму, треба да се воспостави и да се унапреди соодветен систем на казни и санкции со цел да се биде во согласност со кривичните прашања.

- **Мерка 2: Зајакнување на механизмот за поврат на ЕУ средствата**

Оваа мерка е тесно поврзана со трите околности под кои Европската комисија бара од релевантната земја/институција надомест (поврат) на ЕУ средствата.

- ✓ прво, повратот произлегува од фактот што не бил искористен целиот финансиски придонес за соодветната земја/институција.
- ✓ второ, поврат кога добиените средства се наменети за операција/акција која е веќе завршена.
- ✓ трето, доколку средствата од ЕУ се злоупотребени врз основа на измама или небрежност.

Главните слабости во овој поглед се подигање на свеста за заштита на финансиските интереси на ЕУ и националното кофинансирање, што е главна цел на оваа Стратегија. Од друга страна, ова значи дека процедурите за наплата/поврат како што се опишани во соодветното законодавство може да се активираат со цел да се надоместат/повратат парите. Доколку постои проблем настанат врз основа на неусогласеност на сметките или врз основа на инспекции од страна на Комисијата или други тела, надлежниот национален орган ќе мора да ја следи наплатата/повратот на средствата.

Така, НАО ја има целосната одговорност за враќање на придонесот/делот на Унијата и националното кофинансирање од оние што извршиле неправилност, измама или корупција или имале корист од него, во согласност со националните процедури за наплата/поврат. НАО, кој првенствено носи одговорност за

истражување на неправилностите, врши финансиски прилагодувања во случај на откривање неправилности или небрежност, откажувајќи го целиот или дел од придонесот на Унијата во однос на акциите или програмите за кои станува збор. Доколку НАО не успее да ги поврати сите или дел од средствата од оние што ја извршиле неправилноста, тогаш придонесот на Унијата се враќа на ЕК од Буџетот на Република Македонија.

Спроведувањето на оваа мерка ќе придонесе за зајакнување и правилно почитување на процедурите за поврат/наплата преку обезбедување соодветна законска рамка за навремено и правилно враќање на фондовите на ЕУ/националното кофинансирање од страна на крајните корисници, како и подигнување на свеста за повратените средства во случаите дефинирани погоре.

4. Акциски план за спроведување на Стратегијата

Акцискиот план претставува патоказ кој ги поставува чекорите за спроведување на Националната стратегија за борба против измами и за следење на напредокот во исполнување на нејзините цели.

Акцискиот план се базира на идентификувани приоритетни области и поврзани цели. Со истиот, на надлежните органи им се доделува одговорност за спроведување на овие приоритети и за соодветниот напредок по истите.

Сите активности, според цел и мерка, се содржани во Акцискиот план во Анекс 1 и се дефинира одговорна институција, временска рамка, буџет, извор на финансирање и индикатори.

Додека Стратегијата ќе има четиригодишен период на примена (2019-2022), Акцискиот план ќе покрива период од две години. Акцискиот план може да биде предмет на ревизија на годишна основа.

5. Мониторинг и евалуација на спроведувањето на Стратегијата

Целта на мониторингот и евалуацијата на Стратегијата е да се утврди дали стратегијата е дизајнирана да обезбеди сигурно постигнување на целите во ефективната и ефикасната борба против измама и заштитата на финансиските интереси на Унијата. Следствено, Стратегијата треба да биде документ од променлив карактер: треба да се прилагоди и да се ажурира земајќи ги предвид главните структурни и/или организациони промени, еволуцијата на шемите на измами кои можат да се појават со текот на времето итн.

Евалуациските критериуми имаат за цел да утврдат:

- до кој степен резултатите од спроведувањето на Стратегијата соодветствуваат на целите предвидени во неа;
- соодносот на трошоците што всушност се направени за добивање на очекуваните резултати со трошоците проценети во времето на подготвувањето на Стратегијата;
- исполнување на активностите и роковите утврдени во Акцискиот план.

Министерството за финансии треба да биде одговорно за координација и следење на спроведувањето на Националната стратегија за борба против измами.

Во однос на спроведувањето на целите и мерките од Стратегијата, дефинираните надлежни органи во Акцискиот план ќе бидат одговорни за доставување квартални извештаи за преземените активности и евентуалните проблеми во текот на спроведувањето на истите. Одговорни лица за изготвување и доставување на извештаите ќе бидат номинирани во соодветните институции.

До формалното воспоставување на АФКОС мрежата, работната група за изготвување и спроведување на Националната стратегија за борба против измами редовно ќе се состанува за дискусија и координација на спроведувањето на активностите. Во случај на неисполнување на обврските што произлегуваат од Стратегијата и соодветниот Акциски план, работната група ќе организира состанок со претставници од соодветниот орган од кој произлегуваат проблеми при спроведувањето, со цел да се постигне договор за елиминирање на истите.

Врз основа на доставените известувања, Министерството за финансии изготвува годишен извештај за актуелната состојба во врска со спроведувањето на целите и мерките од Стратегијата и Акцискиот план, вклучувајќи ги и проблемите поврзани со имплементацијата. Годишниот извештај се доставува до Владата на Република Македонија. Според годишниот извештај, Стратегијата може да биде предмет на ревизија на секои две години.

Предизвици/ризици во постигнувањето на резултатите од Стратегијата

При анализата на Националната стратегија за борба против измами идентификувани се неколку ризици кои може значително да влијаат врз успешната имплементација и постигнувањето на резултатите од неа.

Подолу се дадени некои од ризиците и предложените начини за нивно намалување:

- капацитети за координација и мониторинг - координација и мониторинг на спроведувањето на Акцискиот план е комплексна задача која бара посветеност и континуирано јакнење на капацитетите. Посебно внимание

се посветува на воспоставувањето АФКОС одделение кое ќе биде екипирано со стручни службеници со познавање на соодветните приоритетни области кои ќе можат суштински да управуваат, да го координираат следењето на процесот и да известуваат за напредокот;

- пракса и механизми за координација и соработка помеѓу институциите - исто така е предизвик сите институции вклучени во подготовката и спроведувањето на Стратегијата да соработуваат на задоволително ниво, со цел навремено и ефикасно спроведување на дефинираните активности. Координацијата помеѓу инволвираните и одговорните институции може да биде слаба и недоволна. Комплексноста на Стратегијата бара зајакнати и координативни механизми. Постои потреба од промена на свеста и реформата е задача за секого и предуслов за успешно спроведување на мерките и активностите;
- политичкото ниво, исто така, треба да придонесе за промена на свеста. Политичката култура, подготвеноста и мотивацијата за промени се исто така предизвик за спроведувањето на Стратегијата. Посебно внимание, особено во почетната фаза од спроведувањето на Стратегијата, ќе биде посветено на зајакнување на координативните механизми;
- финансиски средства за спроведување на Стратегијата - недостатокот на потребните финансиски средства претставува сериозен ризик за реализација на планираните резултати. Финансиските средства ќе бидат соодветно предвидени во годишните буџети согласно наведеното во Акцискиот план;
- дополнителен предизвик при усвојувањето на Националната стратегија за борба против измамите е потребата од посветено внатрешно раководство и посветеност на највисоко ниво.

АНЕКС 1 - Акциски план (документ во ексел)

АНЕКС 2 - Поимник

- Акциски план за Националната стратегија: патоказ кој ги воспоставува чекорите за спроведување на Националната стратегија за борба против измами и за следење на исполнувањето на нејзините цели.
- Административни истраги од страна на ОЛАФ: секоја проверка, контрола или друга мерка преземена од ОЛАФ во согласност со членовите 3 и 4 од Регулативата (ЕУ, Евроатом) бр. 883/2013, со цел постигнување на целите утврдени во член 1 од таа Регулатива и утврдување, кога е потребно, природата на неправилната активност што е предмет на истрага; каде што таквите истраги не влијаат врз моќта на надлежните органи од земјите членки да започнат кривична постапка.
- АФКОС (Служба за координација на борбата против измами): координативно тело за борба против измама, чија улога е да ја олесни ефективната соработка и размена на информации со ОЛАФ, вклучително и информации од оперативен карактер.
- АРАХНЕ (ARACHNE): алатка за оценка на ризиците која помага да се идентификуваат, превенираат и откриваат операциите, проектите, корисниците и договорите или изведувачите со висок ризик. Таа има за цел да им обезбеди на структурите што се вклучени во управувањето со фондовите на ЕУ практична алатка за идентификување на проектите со највисок ризик. Во моментот оваа алатка се користи од страна на Европската комисија и земјите членки.
- Централна база на податоци за исклучување: базата на податоци на Европската комисија која содржи информации за тела кои, од различни причини, вклучувајќи финансиски неправилности, се исклучени од аплицирање за средства од ЕУ и подлежат на условите утврдени во Регулативата (ЕК, 20 Евроатом) бр. 1302/2008 на Комисијата од 17 декември 2008 година за Централната база на податоци за исклучување.
- Судир на интереси: ситуација во која јавниот службеник има приватен интерес, во смисла да влијае или да настојува да влијае врз непристрасното и објективното извршување на неговите или нејзините службени должности. Приватниот интерес подразбира каква било корист за себе или за своето семејство, блиски роднини, пријатели и поединци или

организации со кои има или имал деловни или политички односи. Вклучува и каква било одговорност, независно дали станува збор за финансиска или граѓанска. Според Регулативата на Советот (ЕЗ, Евроатом) бр. 966/2012, конфликт на интереси постои кога непристрасното и објективното извршување од страна на лице вклучено во спроведувањето на буџетот или од внатрешен ревизор е компромитирано поради причини поврзани со семејството, емотивниот живот, политичкиот или националниот афинитет, економскиот интерес или кој било друг заеднички интерес со корисникот.

- Европска агенција за борба против измами (ОЛАФ): тело во рамките на Европската комисија одговорно за борба против измама наштетувајќи на буџетот на Европската Унија.
- Измама значи секое намерно дејство или пропуст што се однесува на: употребата или давање лажни, неточни или нецелосни изјави или документи, што има за последица проневера или погрешно задржување на средствата од буџетот на Унијата или буџетите управувани од, или во име на Европската Унија, неоткривање информации кои прекршуваат одредена обврска со ист ефект или погрешна примена на таквите фондови за цели различни од оние за кои првично биле доделени.
- Борба против измама и корупција: дел од пошироките напори за справување со финансискиот и организираниот криминал, особено борбата против сите нелегални активности кои можат негативно да влијаат на финансиските интереси на ЕУ. Концептот се заснова првенствено на член 325 од Договорот за функционирање на Европската Унија (ДФЕУ), кој се однесува на активностите што влијаат врз финансиските интереси на ЕУ и бара од Советот и од Европскиот парламент да усвојат мерки согласно редовната законодавна постапка по консултации со Судот на ревизори. Од јуни 1999 година, тело задолжено за борба против измама е Европска агенција за борба против измами (ОЛАФ). Врз основа на поглавјата 4 и 5 од ДФЕУ, кои се однесуваат на полициската и судската соработка за кривичните прашања, Евроцаст и Европол исто така имаат надлежност да ги поддржат земјите членки во борбата против измама и корупција.
- Краен корисник: правно или физичко лице што добива финансиска поддршка од финансиски инструмент.
- Финансиски интереси на ЕУ: во согласност со Регулативата (ЕУ, ЕВРОАТОМ) бр. 8383/2013, вклучуваат приходи, расходи и средства опфатени со буџетот на ЕУ и оние опфатени со буџетите на институциите, телата, канцелариите и агенциите на ЕУ, и буџетите управувани и следени од нив.

- Неправилност значи секое прекршување одредба од соодветните правила и договори врз основа на извршување на некое дело или пропуст од страна на економски оператор што има или би имал влијание врз буџетот на Унијата.
- Систем за управување со неправилности (ИМС) - информативен систем за електронско пријавување неправилности воспоставен од страна на ОЛАФ.
- Следење: во однос на заштитата на финансиските интереси на ЕУ и користењето на фондовите на ЕУ, рутинскиот преглед и процената, вклучувајќи собирање и евидентирање финансиски и нефинансиски податоци и информации со цел да се добие преглед на моменталното ниво на усогласеност со релевантните закони и други регулативи, нормативи, стандарди, договори, процедури и да се дозволи ризиците кои ги загрозуваат финансиските интереси на ЕУ да бидат откриени и елиминирани во рана фаза.
- НАФС: Национална стратегија за борба против измама
- Работна група на НАФС: тело воспоставено да ја елаборира Националната стратегија за борба против измами.
- Заштита на финансиските интереси на ЕУ: обезбедување ефикасност и транспарентност во креирањето на приходите од буџетот на ЕУ; ефикасност, ефективност, економичност и транспарентност во користењето на овој буџет и буџетите управувани од ЕУ, како и во користењето на имотот што го поседуваат ЕУ, нејзините институции и тела.
- Обвинителство за гонење на организираниот криминал и корупцијата - дел од Јавното обвинителство на земјата корисничка, одговорно за гонење на организираниот криминал и корупцијата.
- Обвинител: Надлежен јавен обвинител од Основните јавни обвинителства на земјата корисничка или од обвинителството за гонење на организираниот криминал и корупцијата.
- Ризик претставува потенцијална закана, настан(и), активност(и) или изгубени можности кои можат да доведат до неправилност, односно неоправдана ставка на трошок, потреба од финансиски корекции или штета предизвикана од нарушување на угледот на органот за управување и контрола. Истиот може да влијае врз работата на органите за управување и контрола, па дури и врз извршувањето на системот за управување и контрола во целост.

- Процена на ризик: претставува еден од чекорите во процесот на управување со ризици. Тоа подразбира мерење две вредности поврзани со ризикот - влијанието на ризикот или потенцијалната загуба и веројатноста дека загубата ќе се случи.
- Управување со ризик е континуиран, проактивен и систематски процес на идентификување, оценување и управување со ризиците во согласност со прифатените нивоа на ризици, спроведено во секое тело од системот за управување и контрола, со цел да се обезбеди разумно уверување во однос на постигнување на целите и спречувањето на измамите.
- Сигурно финансиско управување: претставува усогласеност од страна на надлежниот орган при извршувањето на своите активности, со принципот на економичност, принципот на ефикасност - изнаоѓање најдобар сооднос помеѓу употребените ресурси и постигнатите резултати - и принципот на ефективност во постигнувањето на поставените специфични цели.
- Системска неправилност: како што е дефинирано во Регулативата бр. 1303/2013, е секоја неправилност што може да биде од повторлива природа, со голема веројатност од повторување во слични видови операции, што произлегува од сериозен недостаток во ефективното функционирање на системите за управување и контрола.

АНЕКС 3 - Национално законодавство

1. Рамковна спогодба помеѓу Владата на земјата корисничка и Комисијата на Европските заедници за правилата за соработка во врска со финансиската помош од ЕК на земјата корисничка во рамките на спроведувањето на помошта од Инструментот за претпристапна помош (ИПА) (применлива за ИПА 2007-2013);
2. Рамковна спогодба помеѓу земјата корисничка претставена од Владата на земјата корисничка и Европската комисија, за правилата за спроведување финансиска помош од Унијата на земјата корисничка според Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (применлива за ИПА 2014 -2020);
3. Секторска спогодба помеѓу земјата корисничка и Комисијата на Европските заедници за правилата за соработка во врска со финансиската помош од ЕК на земјата корисничка и спроведувањето на помошта под компонента V (ИПАРД) на инструментот за претпристапна помош (ИПА);

4. Секторска спогодба помеѓу земјата корисничка и Комисијата на Европските заедници за правилата за соработка во врска со финансиската помош од ЕК на земјата корисничка и имплементацијата на помошта од компонентата V (ИПАРД) на инструментот за претпристапна помош (ИПА II);
5. Кривичен законик;
6. Закон за кривичната постапка;
7. Закон за ревизија на ИПА;
8. Закон за јавна внатрешна финансиска контрола;
9. Закон за финансиската инспекција во јавниот сектор;
10. Закон за финансиската полиција;
11. Закон за спречување на корупцијата;
12. Закон за заштита на укажувачите;
13. Закон за конфликт на интереси;
14. Закон за заштита на сведоци;
15. Уредба за утврдување на меѓусебните односи на органите и структурите на децентрализирано управување со првите четири компоненти од Инструментот за претпристапна помош (ИПА) на Европската Унија;
16. Уредба за утврдување на меѓусебните односи на органите и структурите на целосно децентрализирано управување со петтата компонента од Инструментот за претпристапна помош (ИПА) на Европската Унија;
17. Уредба за утврдување на меѓусебните односи на органите и структурите во рамките на системот за индиректно управување со Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (во натамошниот текст: ИПА II);
18. Уредба за постапката за спречување неправилности, начинот на меѓусебната соработка, формата, содржината, роковите и начинот на известување за неправилностите;
19. Меморандум за соработка за спречување, откривање, пријавување и истражување на неправилностите во врска со имплементацијата на инструментот за претпристапна помош (ИПА) обезбеден за Република Македонија во рамките на децентрализираниот и целосно децентрализираниот систем за имплементација;
20. Спогодба за соработка помеѓу Ревизорското тело за ревизија на инструмент за претпристапна помош и Министерството за финансии - Управа за финансиска полиција, во рамките на имплементацијата на програмите за претпристапна помош на Европската Унија (бр. 01-105 / 1, 18.03.2013);
21. Меморандум за соработка помеѓу Државниот завод за ревизија и Ревизорското тело (бр.03-112 / 1, 03.10.2011).

